

Adele Passi ja Emma Mäkinen

Keijun varjo -vertaisryhmään osallistuneiden naisten kokemuksia toimijuudestaan

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

7.5.2023

Tekijä	Adele Passi ja Emma Mäkinen
Otsikko	Keijun varjo -vertaisryhmään osallistuneiden naisten kokemuksia toimijuudestaan
Sivumäärä	34 sivua
Aika	7.5.2023
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Katarina Groop Tuntiopettaja (Sivutoiminen) Jaana Kortnesniemi
<p>Naisten tekemän väkivallan ilmiö on ajankohtaisuudestaan huolimatta yhä tabu, mikä osaltaan heikentää naisten toimijuuden kokemusta erityisesti väkivallan irtaantumisesta puhuttaessa. Opinnäytetyössä tarkastellaan Maria Akatemian Keijun varjo -vertaisryhmään osallistuneiden nuorten naisten kokemuksia toimijuudesta ja toimijuuden yhteydestä väkivallasta pidättäytymiseen. Tavoitteena on toimijuutta tarkastelemalla muodostaa kuvaa ja syventää ymmärrystä Keijun varjo -toiminnan vaikutuksista. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Maria Akademia ry.</p> <p>Keijun varjo -toiminta on osa Maria Akatemian ennaltaehkäisevää väkivaltatyötä. Toiminta on suunnattu nuorille naisille, jotka ovat käyttäneet tai pelänneet käyttävänsä väkivaltaa. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu käsitteistä väkivalta ja toimijuus. Toimijuutta jäsenellään modaliteettimallia hyödyntäen. Mallin mukaan toimijuus määrittyy kuuden eri ulottuvuuden kautta, joita ovat haluaminen, osaaminen, voiminen, kykeneminen, tunteminen ja täytyminen. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja aineistona käytettiin vertaisryhmissä vuoden 2021 aikana kerättyjä PVISS-itsearviointilomakkeita, joita vertaisryhmään osallistuneet olivat täyttäneet ryhmäprosessin lopussa. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä modaliteettimallia mukailien.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksien perusteella osallistujien toimijuus rakentuu muutoksenhalusta, ulkoisten ja sisäisten mahdollisuuksien tiedostamisesta, omien tunteiden reflektoinnista, väkivaltaan ja itseän liittyvän tietoisuuden lisääntymisestä sekä vahvistuneesta toimintakyvystä myös haastavissa tilanteissa. Nämä toimijuuden tekijät tukevat osallistujia väkivallan käytöstä pidättäytymisestä. Keijun varjo -toiminta näyttäytyi vaikuttavana toimijuuden lisäämiseksi, sillä osallistujien toimijuus oli ryhmän lopussa vahvistunut. Osallistujilla oli vahva pyrkimys kohti väkivallattomampaa toimijuutta. Erityisesti ryhmä lisäsi osallistujien tietoja ja taitoja ja ryhmän tunnettyöskentelyllä oli merkittävä vaikutus.</p> <p>Opinnäytetyö tuotti tietoa Keijun varjo -vertaisryhmien vaikutuksesta osallistujien toimijuuteen. Sitä on mahdollista hyödyntää Keijun varjo -toiminnan kehittämistyössä sekä muussa ennaltaehkäisevässä väkivaltatyössä. Opinnäytetyötä voi hyödyntää jatkotutkimuksessa esimerkiksi tutkittaessa, mitkä tekijät ryhmässä vaikuttavat toimijuuteen ja mitkä toimijuuden vahvistumisen kannalta merkittävät tekijät jäävät mahdollisesti vielä puutteellisiksi.</p>	
Avainsanat	toimijuus, toimijuuden modaliteetit, ennaltaehkäisevä väkivaltatyö, nuorten naisten tekemä väkivalta, vertaisryhmätoiminta

Author	Adele Passi and Emma Mäkinen
Title	Experiences of Agency of Women in Keijun Varjo Activity
Number of Pages	34 pages
Date	7 May 2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katarina Groop, Senior Lecturer Jaana Kortensniemi, Part-time teacher
<p>The phenomenon of violence by women is still a taboo, even though it is topical. It contributes to weakening the women's experience of their agency in relation to renouncing violence. The purpose of our thesis was to investigate the agency experiences of young women who participated in Keijun varjo peer groups at Maria Akatemia. In addition, we aimed to find out the connection between their agency and renouncing violence. The goal was to form an image and deepen understanding of the effects of the Keijun Varjo groups by viewing agency. Our partner in this thesis was Maria Akatemia.</p> <p>Keijun Varjo activity is part of Maria Akatemia's violence prevention work. The activity is intended for young women who have used or are afraid that they might use violence. The theoretical frame of our thesis consisted of the concepts of violence and agency. We structured agency by using the modality model. The thesis was a qualitative study. The PVISS self-assessment forms filled in by the participants at the end of the group process in 2021 were used as a data. The data was analyzed using theory-driven content analysis according to the modality model.</p> <p>Based on the results of the thesis, the participants' agency in relation to renouncing violence was built on the desire for change, awareness of external and internal possibilities, reflection of one's own feelings, increased awareness of violence and oneself and strengthened ability to act even in challenging situations. Keijun Varjo activity appeared to be effective in increasing agency, as the participants' agency had strengthened at the end of the group activity. The participants had a strong desire towards more non-violent agency. The group increased especially the participants' knowledge and skills, and the emotion work in the group had a significant effect on agency.</p> <p>The thesis produced information about the effect of Keijun Varjo peer groups on the participants' agency. It is possible to use it in the development work of Keijun Varjo activity and in other violence prevention work. The thesis can be used in further research, for example, when investigating which factors in the group affect agency and which significant factors in terms of strengthening of agency were possibly still lacking.</p>	
Keywords	agency, modalities of agency, violence prevention work, violence made by young women, peer group activity

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämäkumppani	3
2.1	Maria Akatemia ry	3
2.2	Ennaltaehkäisevä väkivaltatyö: Keijun varjo -toiminta	4
3	Naisten tekemä väkivalta	5
3.1	Väkivallan määritelmä	5
3.2	Nuorten naisten tekemän väkivallan muotoja ja tyyppejä	7
3.3	Naisten tekemä väkivalta tilastoissa	9
4	Toimijuus	10
4.1	Toimijuuden määritelmä	10
4.2	Toimijuuden modaliteetit	11
4.3	Toimijuuden yhteys väkivaltaan	14
5	Opinnäytetyön toteutus	15
5.1	Tarkoitus ja tavoite	15
5.2	Tutkimusmenetelmä	16
5.3	PVISS©-lomakkeet	16
5.4	Aineiston teoriaohjaava sisällönanalyysi	18
6	Tulokset	21
6.1	Halu muutokseen	21
6.2	Mahdollisuuksien tiedostaminen	22
6.3	Tunteiden reflektointi	24
6.4	Tietoisuuden lisääntyminen	25
6.5	Kyky toimia	26
6.6	Täytyä	27
7	Johtopäätökset	28
8	Pohdinta	31
	Lähteet	35

1 Johdanto

Väkivalta on käsitteenä monimerkityksellinen ja laaja-alainen. Se on jatkuvasti muuttuva ja vahvasti eri historiallisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin konteksteihin sidoksissa oleva käsite (Hearn 1998: 23–24). Länsimaissa väkivallan käsitteellistämistä ja nimeämistä ohjaa tietynlainen miesnäkökulmaisuus, ja naisten tekemä väkivalta on yhteiskunnassamme yhä hyvin vaiettu ja herkkä aihe (Mäntymäki 2015: 1, 5). Tutkittua ja ajantasaista tietoa naisten tekemästä väkivallasta on edelleen vain vähän, mikä lisää ilmiön tunnistamattomuutta.

Monet väkivaltaa koskevat tutkimukset ja raportit nostavat naiset esille uhrin roolissa ja naiset näkyvät erityisesti avunhakijoina (ks. esim. Siltala ym. 2022: 60). Esimerkiksi turvakotien aikuisista asiakkaista 91 prosenttia on naisia, seksuaaliväkivallan uhrien Seritukikeskuksen asiakkaista vuonna 2020 95 prosenttia on ollut naisia, kuin myös lähisuhdeväkivallan uhreille tarkoitettuun Nollalinjan puhelinpalveluun tulleista puhelusta 86 % on koskenut väkivaltaa kokenutta naista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a; HUS 2020; Hietämäki & Kaipainen & Seppälä & Ewalds 2020: 4). Naisten kohtaamaa väkivaltaa pidetään kansainvälisenä ihmisoikeusongelmana ja sen ehkäisemiseksi toimitaan näkyvästi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla (European Institute for Gender Equality; ks. esim. Ruuskanen 2020; Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 2011). Tämä kuitenkin osaltaan häivyttää yhteiskunnallisesti naisten roolia väkivallan tekijöinä.

Henkilöt, jotka ovat kokeneet lähisuhdeväkivaltaa, käyttävät terveys-, sosiaali-, ja oikeuspalveluja moninkertaisesti muuhun väestöön verrattuna (Siltala ym. 2022: 86). Tiedetään, että koetun tai nähdyn väkivallan välillä on yhteys omaan väkivaltakäyttäytymiseen ja usein väkivallan tekijä on aikaisemmin ollut itse väkivallan kohde (Keiski & Helminen & Lindroos & Kommeri & Paavilainen 2018: 149, 151; Tanskanen & Aaltonen 2022). Kokijuuden ja tekijyyden yhteen kietoutuminen tarkoittaa, että palveluita käyttävät väkivaltaa kokeneet voivat myös potentiaalisesti olla väkivallan tekijöitä. Sosiaalialan ammattilaisten onkin hyvä tunnistaa ja ymmärtää naisten väkivallan tekijyyteen liittyviä piirteitä väkivallan kokemusten lisäksi. Tiedon puute sekä häpeä hiljentävät herkästi keskustelua aiheen ympäriltä, ja suoraan naisille suunnattuja palveluita ja tukea väkivaltakäyttäytymiseen on edelleen vähän. Se saattaa osaltaan heikentää naisten toimijuuden kokemusta väkivallan tekemistä ja erityisesti siitä irtaantumista kohtaan.

Naisten tekemän väkivallan ilmiö on viime vuosina noussut yhä ajankohtaisemmaksi ja haluamme olla osaltamme tämän opinnäytetyön kautta lisäämässä tietoutta väkivallan ehkäisyyn vaikuttavista tekijöistä sekä naisten väkivallan ilmiöstä. Mitä enemmän aiheesta ja siihen liittyvistä auttamisen muodoista tiedetään, sitä helpompi ammattilaisten on tunnistaa, kohdata tai luoda tuen paikkoja, joissa naiset uskaltaisivat tuoda esille omaa väkivaltakäyttäytymistään ilman pelkoa tuomitsemisesta sekä vahvistaa omaa toimijuuttaan suhteessa väkivaltaan. Tietoisuuden lisääminen väkivallan ehkäisyyn vaikuttavista tekijöistä ja naisten väkivallan ilmiöstä on merkittävää myös yhteiskunnallisesti, jotta palveluista saadaan entistä vaikuttavampia ja erityisesti naisten kokonaisvaltaista hyvinvointia tuettua. Väkivallan ennaltaehkäisy vähentää väkivallan uhreja, mikä myös keventää palvelujärjestelmän kuormittumista.

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimii Maria Akatemia ry, joka on yksi merkittävin naisten väkivaltatyön kentällä toimivista valtakunnallisista asiantuntija- ja kansalaisjärjestöistä. Toteutamme opinnäytetyömme Maria Akatemian Keijun varjo -toiminnalle, joka tarjoaa tukea nuorille naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa. Toiminnan vaikutukseen keskittyvä toive tutkimukselle lähti yhteistyökumppanimme tarpeesta. Työmme tavoitteena on tutkia Keijun varjo -toiminnan vaikutusta toimijuuden näkökulmasta, jonka myötä toimijuudesta ja sen osa-alueista muodostuu myös opinnäytetyömme tutkimuksellista osuutta keskeisimmin ohjaava teoria.

Yksilön toimijuudella on oleellinen merkitys väkivallasta irtaantumisessa. Auttamiseen tähtäävässä työssä tavoitteiden määrittely lähtee autettavan tarpeista, toiveista sekä mahdollisuuksista. Näitä tavoitteita kohti lähdetään kulkemaan yksilön kykyjen, olemassa olevan osaamisen ja yhteiskunnan asettamien rajojen puitteissa yksilön toimijuutta eri tavoin tukien ja vahvistaen. (Nivala & Rynänen 2019: 196–197.) Tämän takia erityisesti toiminnan vaikutuksen kannalta on tärkeää tietää, millä tavoin tietynlainen toiminta muuttaa osallistujien kokemusta omasta toimijuudestaan ja sen eri ulottuvuuksista.

Toteutamme opinnäytetyömme kvalitatiivisia tutkimusperiaatteita noudattaen. Tutkimusaineistona käytämme Keijun varjo -toimintaan osallistuneiden naisten ryhmäinterventioiden pohjalta täyttämiä PVISS©-itsearviointilomakkeiden avoimia vastauksia vuodelta 2021. Käsittelemme lomakkeista tulleita vastauksia toimijuuden teoreettisessa viitekehyksessä, soveltaen Jyrki Jyrkämän (2008) toimijuuden modaliteetteja. Muodostamme johtopäätöksiä Keijun varjo -toiminnan vaikutuksesta toimijuuden näkökulmasta ja esittelemme tulokset tässä opinnäytetyössä.

2 Työelämäkumppani

Yksi ihmisen perusoikeuksista on oikeus väkivallattomaan elämään (Suomen perustuslaki 731/1999: §7). Tämä koskee niin väkivallan kohdetta, kuin väkivallan tekijää. Suomen perustuslaki, sosiaalihuoltolaki sekä useat kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat julkiselta vallalta aktiivisia toimia yksilöiden suojelemiseksi väkivallalta. Kuntien sekä hyvinvointialueiden tulee omalla toiminnallaan vastata turvallisuuden edistämisestä ja väkivallan suunnitelmallisesta ennaltaehkäisystä. (October & Laitinen 2022: 3.) Suomessa sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueelle kuuluu lähisuhde- ja perheväkivaltatyön suunnittelu ja ohjaus. Ministeriön tavoitteena on valtakunnallisen palvelujärjestelmän kehittäminen niin, että sekä väkivallan tekijälle että kokijalle on tukea ja palveluita saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviin kuuluu valtakunnallisen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön koordinaatio. (STM 2020.) Tällä hetkellä suurin osa väkivaltatyön erityisosaamisesta on paikallistunut ei-valtiollisille avuntarjoajille kuten kansalaisjärjestöille (Lidman 2015: 169–171).

2.1 Maria Akatemia ry

Opinnäytetyömme työelämäkumppanina toimiva Maria Akatemia ry on väkivaltatyön kentällä toimiva valtakunnallinen asiantuntija- ja kansalaisjärjestö. Järjestö toimii ehkäisevän väkivaltatyön, hyvinvoinnin sekä työelämän osa-alueilla tavoitteenaan ihmisten kasvun ja eettisesti kestävänsä ihmisyyden tukeminen nais erityisestä näkökulmasta. (Vuosikertomus 2021: 5.) Työskentely toteutetaan yksilö-, ryhmä-, ja yhteisötyöskentelyinä. Lisäksi tuotettua tietoa ja tietoutta pyritään levittämään valtakunnallisesti oikeudenmukaisen, tasa-arvoisen, turvallisen ja väkivallattoman yhteiskunnan edistämiseksi vaikuttamis- ja kouluttamistoiminnan avulla. (Toimintasuunnitelma 2022: 2.)

Maria Akatemia ry:n on perustanut vuonna 2006 psykoterapeutti Britt-Marie Perheentupa, ja järjestön toimintaa ohjaa psykodynaaminen ja sukupuolierityinen viitekehys (Vuosikertomus 2021: 2). Psykodynaamisessa työskentelytavassa olennaista on varhaisessa kiintymyssuhteessa syntyneen sisäisen käsityksen tiedostaminen ja sen merkityksen ymmärtäminen nykyisyyteen. Työskentely haastaa yksilöä pohtimaan, kuka hän on ihmisenä, mikä hänen tehtävänsä on ja millainen vastuu hänellä on osana sukupolviketjua. Näiden kysymysten johdantelemana Maria Akatemiassa pyritään vahvistamaan yksilön itsetuntemusta ja sitä kautta mahdollistamaan vastuunottoa omista tunteistaan ja teoistaan. (Perheentupa 2010: 20–21.)

Sukupuolierityisyyden lähtökohta taas perustuu siihen, että tunnistetaan ja tunnustetaan sukupuolten erot ja yhteneväisyydet sekä niiden eri puolten merkitys ihmiseen ja tämän käyttäytymiseen. Maria Akatemian tavoitteena on luoda tämän kautta turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, joka mahdollistaa avoimen keskustelun. Lisäksi työskentelyssä pyritään huomioimaan ja yhdistämään biologinen, psykologinen sekä sosiaalinen näkökulma sukupuoleen ja tätä kautta rakentamaan eräänlaista kumppanuuskultuuria sukupuolten välille. (Perheentupa 2010: 20–23; Vuosikertomus 2021:5.)

2.2 Ennaltaehkäisevä väkivaltatyö: Keijun varjo -toiminta

Opinnäytetyössämme keskitymme erityisesti Maria Akatemian ennaltaehkäisevään väkivaltatyöhön, joka on erikoistunut naisten henkisen ja fyysisen väkivallan dynamiikkaan ja väkivallan kokonaisvaltaiseen ennaltaehkäisyyn. Työskentely pitää sisällään laajan ymmärryksen väkivallasta ilmiönä, sen juurista ja syistä miksi ihminen käyttää väkivaltaa. Toiminnan tavoitteena on katkaista naisten väkivallan kierrettä ja tarjota apua naisille, jotka käyttävät tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa. Lisäksi tavoitteena on lisätä kansalaisten ja ammattilaisten tietoisuutta väkivallasta ja mahdollistaa vastuunottoa väkivaltakierteen katkaisemisesta. (Toimintasuunnitelma 2022: 16–17; Vuosikertomus 2021: 5.) Toimintamuotoja ennaltaehkäisevässä väkivaltatyössä on tällä hetkellä kolme (Vuosikertomus 2021: 5), joista toteutamme Keijun varjo -toimintaan opinnäytetyömme.

Keijun varjo -toiminta alkoi vuonna 2016 STEA:n tukemana ja kolmivuotisen hankerahoituksen päätyttyä se on jatkunut STEA:n kohdennetulla toiminta-avustuksella. Keijun varjo -toiminta on kohdennettu 15–28-vuotiaille nuorille naisille ja heidän parissaan työskenteleville ammattilaisille ja asiantuntijoille. Toiminta tarjoaa maksutonta ja luottamuksellista tukea tunteiden, itsehillinnän ja väkivallan teemoihin liittyen chatissa, yksilökeskusteluissa ja vertaisryhmissä. Lisäksi toiminnassa toteutetaan verkkotyötä sekä vaikuttamistoimintaa valtakunnallisesti. (Tukea sinulle. naisenvakivalta.fi; Vuosikertomus 2021: 6, 8.) Tämä opinnäytetyö keskittyy tarkastelemaan vertaisryhmiä ja niiden merkitystä toimijuuteen.

Vertaisryhmät Keijun varjo -toiminnassa tähtäävät väkivallan ennaltaehkäisyyn, väkivallan käytön lopettamiseen ja rakentavamman vuorovaikutuksen mahdollistamiseen ammattimaisesti ohjatulla, mutta vertaisuutta hyödyntävällä ryhmätoiminnalla (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 11). Vertaisuus osana työskentelyä auttaa rikkomaan väkivaltaan liitettävää tabuluontoisuutta sekä sen aiheuttamaa häpeän tunnetta. Vertaiskokemukset tukevat myös vaikeiden asioiden käsittelyä ja vuorovaikutuksen kehittymistä.

(Kommeri Hanna & Laine, Emma 2023.) Ryhmän toiminta perustuu erilaiseen tunne- ja itsetuntemustyöskentelyyn. Ryhmän teemoja käsitellään keskustelun, ryhmäläisten kokemusten sekä toiminnallisten harjoitusten avulla. Käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa väkivalta, erilaiset tunteet, tunnesäätely, itsemyötätunto ja omat rajat. (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 12, 16; Kommeri Hanna & Laine, Emma 2023.)

Ennen kaikkea ryhmässä pyritään syventämään osallistujien itsetuntemusta ja sen kautta auttaa osallistujia tunnistamaan omia tunteita, tarpeita, vahvuuksia sekä oman elämänhistorian vaikutusta nykyiseen elämään. Lisäksi työskentelyllä pyritään vahvistamaan osallistujien itsemyötätuntoa sekä tietoisuutta siitä, kuinka itse on mahdollista vaikuttaa omien valintojen kautta omaan ja muiden elämään. Osallistujia pyritään myös auttamaan tunnistamaan oman väkivallan taustalla olevia syitä ja pohditaan yhdessä uusia konkreettisia keinoja väkivaltatilanteisiin, vaikeiden tunteiden käsittelyyn ja tunnesäätelyyn. Ryhmäprosessin kivijalkana toimii omien kasvutarinoiden jakaminen, joka on osa aktiivista työskentelyä koko ryhmäprosessin ajan. Sen tarkoitus on pyrkiä tarkastelemaan elämää ylisukupolvisesti ja etsimään voimavaroja tulevaisuuteen. (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 11, 16.)

Ryhmään hakeutuminen tapahtuu kartoittavien yksilökeskustelujen kautta, joiden avulla tarkastellaan tarpeita, toiveita ja taitoja osallistua ryhmään (Kommeri Hanna & Laine, Emma 2023). Ryhmä koostuu 5–8 nuoresta naisesta. Se on kestoltaan 12–15 tapausmiskertaa ja viikoittaisen ryhmäkerran pituus on noin kaksi tuntia. Jokaisella ryhmäkerralla on oma teemansa ja ryhmäkerrat pysyvät rakenteeltaan suunnilleen samanlaisina luottamuksellisuuden ja turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi. (Keijun varjo ryhmänohjaajan opas: 28, 16.) Ryhmän viimeinen vaihe toteutetaan noin 3–4 kuukautta ryhmäprosessin jälkeen järjestämällä seurantatapaaminen, jonka tarkoituksena on tukea osallistujia ylläpitämään väkivallattomuutta, kartoittaa mahdollista lisätuen tarvetta ja arvioida osaltaan ryhmän vaikuttavuutta (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 16).

3 Naisten tekemä väkivalta

3.1 Väkivallan määritelmä

Väkivaltaa voidaan määritellä eri tavoin. Se on käsitteenä laaja-alainen ja sillä on monia ristiriitaisia ja monimutkaisia merkityksiä. (Stanko 2003: 3–4; Niemi & Kainulainen & Honkatukia 2017: 15; Ronkainen 2017: 20.) Jeff Hearnin (1998: 25) mukaan väkivallan merkitystä tunnistettaessa on hyödyllistä huomioida tietyt ominaispiirteet. Ensimmäinen

on tekijän tai tekijöiden fyysinen tai muunlainen voiman käyttö. Toinen, että teko on tarkoitettu aiheuttamaan vahinkoa. Kolmantena on kohteena olevan henkilön oma kokemus teon vahingoittavuudesta ja neljäntenä, että kolmas osapuoli, kuten viranomainen tunnistaa teon tai tapahtuman väkivaltaiseksi. Esimerkiksi lainsäädännössä ei kuitenkaan tunnisteta kaikkia väkivaltaisia tekoja, sillä laki määrittelee väkivallan ainoastaan oman suppean tunnusmerkistönsä mukaisesti, jolloin ulkopuolelle jää erilaisia poikkeavia, vaarallisia tai loukkaavia tekoja sekä ymmärrys yksilön kokemuksista (Lattu 2016: 36).

Elizabeth A. Stanko (2003) katsoo väkivallan merkityksen olevan sidoksissa sen kontekstiin. Oleellista on katsoa, mitä tapahtui, milloin ja kenen välillä. Lisäksi merkitykseen vaikuttaa myös tulkitsijan oma ikä, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, identiteetti ja henkilökohtainen historia. Ratkaisevaa väkivallan merkityksen ymmärtämisessä on tarkastella neljää elementtiä: tekoa itsessään, osapuolien suhdetta toisiinsa, missä teko on tapahtunut sekä teosta aiheutunutta vahinkoa. (Stanko 2003: 11.) Myöskään Hearnin (1998) mukaan sanalla *väkivalta* ei viitata johonkin tiettyyn pysyvään asiaan, vaan se on jatkuvasti muuttuva, historiallisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin konteksteihin sidoksissa oleva käsite, joka pitää sisällään joukon erilaisia kokemuksia ihmisten elämässä. Väkivalta tarkoittaa eri ihmisille erilaisia asioita, jotka liittyvät erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisiin toimintoihin. (Hearn 1998: 23–24.)

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee väkivallan olevan *fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen* (Krug & Dahlberg & Mercy & Zwi & Lozano 2005: 21). WHO:n, kuten Hearninkin (1998) määritelmässä oleellista on teon tahallisuus, mutta WHO:n määritelmässä tahallisuus ei välttämättä tarkoita aikomusta aiheuttaa vahinkoa, kun taas Hearnin määritelmässä korostuu tarkoituksellisen vahingon tekeminen.

WHO:n mukaan oleellista on teko eikä teon lopputulos, jolloin ulkopuolelle jäävät tahattomat tapaukset kuten onnettomuudet. Molemmissa määritelmässä korostuu fyysisen voiman käyttö ja lisäksi WHO:n määritelmään on sisällytetty vallan käyttö, johon liittyy valtasuhteesta johtuvat teot, uhkaukset, pelottelu sekä laiminlyönti ja tekemättä jättäminen. WHO:n määritelmä käsittää kaikenlaisen fyysisen, seksuaalisen ja psykologisen hyväksikäytön sekä itsemurhan ja muun itsetuhoisen käytöksen. Siinä huomioidaan laaja-alaisesti väkivallan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset seuraukset, jotka voivat olla

välittömiä tai piileviä eivätkä välttämättä aiheuta vammautumista tai kuolemaa, mutta merkitsevät olennaista haittaa yksilöille, perheille, yhteisöille ja koko yhteiskunnalle. (Krug ym. 2005: 21–22.)

Tässä opinnäytetyössä ymmärrämme väkivallan käsitteen WHO:n kansainvälisesti hyväksytyyn määritelmän mukaisesti sen toimiessa perustana ammattilaisten ja asiantuntijoiden väliselle yhteiselle ymmärrykselle ja keskustelulle väkivallasta (Bildjuschkin ym. 2019: 3). Näemme kuitenkin tärkeänä huomioida Stankon (2003) ja Hearnin (1998) mukaisesti väkivallan määrittelyjen muuttuvuuden ja kontekstisidonnaisuuden sekä sen, että väkivalta voi tarkoittaa eri ihmisille ja eri kulttuurikontesteissa erilaisia asioita. Se kytkeytyy naisten tekemään väkivaltaan esimerkiksi siten, että länsimaiset kulttuuriset käsitykset eivät liitä naiseuteen väkivaltaa (Mäntymäki 2015: 1,5), vaan väkivallan nimeämistä ja käsitteellistämistä ohjaa miesnäkökulmaisuus (Ronkainen 2017: 20). Lisäksi tutkimuksissa, tilastoissa, kansainvälisissä ja kansallisissa sopimuksissa nainen nähdään edelleen uhripositiosta käsin, mikä haastaa naisten tekemän väkivallan nimeämistä (Lattu 2008: 168; Keiski 2018: 19, 30; Ks. esim. Euroopan neuvoston yleis-sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 2011).

3.2 Nuorten naisten tekemän väkivallan muotoja ja tyyppejä

Väkivaltaa on mahdollista luokitella eri kontekstien mukaisesti esimerkiksi sen tyyppien, muotojen, sisältöjen tai seurausten mukaan. Tässä opinnäytetyössä keskitymme tarkastelemaan Keijun varjo -toiminnassa eniten esille nousevia väkivallan muotoja, joita ovat fyysinen ja henkinen väkivalta sekä tyyppejä, joita ovat itseensä kohdistuva väkivalta sekä parisuhde- ja seurusteluväkivalta. Jokainen näistä väkivallan muodoista ja tyypeistä perustuu tietynlaisille valtasuhteille sekä resursseille ja erityisesti näiden resurssien epätasaiselle jakautumiselle tilanteessa (Ronkainen 2017: 23).

Yksi väkivallan yleisimmistä luokitteluista on jako henkisen ja fyysisen väkivallan välille. Henkinen väkivalta ilmenee henkilön psyykkisen hyvinvoinnin tahallisen vahingoittamisena ja se voi olla esimerkiksi alistamista, eristämistä, kontrollointia, nimittelyä, voimakasta mustasukkaisuutta, tavaroiden rikkomista tai uhkailua. Henkisestä väkivallasta käytetään rinnakkain myös termejä psyykinen ja emotionaalinen väkivalta. Fyysinen väkivalta taas on enemmän näkyvää väkivaltaa. Se on tahallista ruumiillisen koskemattomuuden loukkaamista, kuten tönimistä, potkimista, tukistamista, raapimista, kuristamista tai fyysisellä väkivallalla uhkaamista. (Bildjuschkin ym. 2019: 9; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022b.)

Eri väkivallan muodoilla on siis tiettyjä ominaispiirteitä, mutta väkivallan moninaisuuden takia väkivallan eri osa-alueet eivät ole koskaan toisistaan täysin irrallisia vaan eri muodot saattavat ilmetä väkivallanteossa esimerkiksi rinnatusten. Marita Husso (2003: 47) korostaa esimerkiksi parisuhdeväkivallasta puhuttaessa fyysisen ja henkisen väkivallan yhteyttä, tuoden esille henkisen väkivallan aiheuttavan myös usein fyysisiä oireita. Tämän lisäksi erityisesti feministinen väkivaltatutkimus on todennut eri väkivaltamuotojen kietoutuvan toisiinsa ja erityisesti seksuaalisen, henkisen ja fyysisen väkivallan rajojen erottelun vaikeaksi ja tarpeettomaksi (Lattu 2016: 35).

Väkivalta tapahtuu yleisimmin suhteessa johonkin. Väkivalta voi olla ihmisen itseensä kohdistamaa ja itse aiheutettua, jolloin se voidaan jakaa itsemurhakäyttäytymiseen ja itsensä vahingoittamiseen. Itsemurhakäyttäytyminen pitää sisällään itsemurha-ajatukset, itsemurhayritykset sekä toteutetun itsemurhan. Itsensä vahingoittaminen taas käsittää nimensä mukaisesti itsen kohdistetut teot, jotka vahingoittavat yksilöä, esimerkiksi itsensä viiltäminen tai itsen kohdistuva vähättelevä sisäinen puhe. (Krug ym. 2005: 23.)

Väkivalta voi olla myös eri ihmisten välistä. Lähisuhdeväkivalta käsittää ihmisten läheisten sosiaalisten suhteiden sisällä tapahtuvan väkivallan. Väkivallan kohteena on joku ihmiselle läheinen henkilö kuten entinen tai nykyinen kumppani, lapsi tai muu lähipiiriin kuuluva henkilö. Parisuhdeväkivalta on lähisuhdeväkivallan yksi muodoista. Se määritellään väkivallaksi, joka kohdistuu henkilön seurustelukumppaniin tai entiseen tai nykyiseen puolisoon. (Bildjuschkin ym. 2020, 7.) Nämä edellä esitellyt väkivallan tyypit voivat olla luonteeltaan niin fyysistä, seksuaalista, psyykkistä kuin perustarpeiden tyydyttämisen estämistä tai laiminlyömistä (Krug ym. 2005: 23–24).

Nuorten keskuudessa ilmenevää parisuhdeväkivaltaa nimitetään seurusteluväkivallaksi. Se on luonteeltaan hieman erilaista kuin aikuisten välinen parisuhdeväkivalta, sillä nuorten emotionaaliset ja kognitiiviset taidot vasta kehittyvät ja nuoret eivät välttämättä hahmota, millaiset asiat ovat seurustelusuhteissa sallittuja ja toivottuja. (Bildjuschkin ym. 2020, 7.) Seurusteluväkivallan todellista yleisyyttä on yhä nykypäivänä haastavaa arvioida, sillä systemaattinen erityisesti sukupuoleen liittyvä tutkimus seurusteluväkivallasta on hyvin vähäistä koko Euroopassa (Pereda & Greco & Diaz-Faesm Eisner & Ribeaud 2022; Tomaszewska & Schuster 2021; Korkmaz & Överlien & Lagerlöf 2020). Seurusteluväkivallalle ei myöskään ole olemassa kansainvälisissä tutkimuksissa yhtä vakiintunutta määritelmää, mikä myös haastaa saatavilla olevan tiedon soveltamista (Korkmaz 2021: 5–6).

Yhteiskunnallisesti väkivaltaa määritellään lainsäädännön näkökulmasta, jolloin määrittelyn perustana toimii lainsäädäntö ja rikoslain tunnusmerkistö. Suomen perustuslain (731/1999) 7 § määrittelee oikeuden elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Tähän liittyen rikoslaissa (39/1889 luku 21 § 5) on säädetty rangaistavaksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, kuten pahoinpitely, tappo, murha, törkeä pahoinpitely, tappeluun osallistuminen ja heitteillepano. Rikoslain tunnusmerkistö perustuu pääasiassa fyysiseen väkivaltaan, mutta se antaa tulkinnan mukaan mahdollisuuden myös henkisen väkivallan rankaisemiseen, jos väkivallan teon seuraukset täyttävät vaaditut kriteerit (Rikoslaki 39/1889).

3.3 Naisten tekemä väkivalta tilastoissa

Suomessa tilastoja naisten tekemästä väkivallasta ja väkivallan ilmenemismuodoista on melko vähän, mutta nostamme esiin joitakin tutkimustuloksia, joiden avulla ilmiön laajuutta ja suhteellisuutta on helpompi ymmärtää. Viranomaisten tietoon tulleista rikoksista kootaan vuosittain tilastot, jotka kuvaavat rikollisuutta alueittain ja viranomaisten käyttämiä pakkokeinoja. Vuoden 2021 rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan selvitetystä henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista naisten osuus oli noin 20 % 18–29-vuotiaista epäillyistä ja suurin osa naisten tekemistä väkivaltarikoksista kohdistui kumppaniin (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto 2021a). Viranomaisten tietoon tulleesta parisuhdeväkivallasta noin 20 % oli naisten tekemää ja 15–29-vuotiaiden osuus tästä oli noin 5 %. Naisten tekemästä parisuhdeväkivallasta taas noin 25 % oli 15–29-vuotiaiden tekemää. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto 2021b.)

Emmi Lattu (2016) on tutkinut naisten omia kokemuksia tekemästään fyysisestä väkivallasta haastattelemalla väkivaltarikoksista tuomittuja naisia vankilassa ja perheneuvolan naisasiakkaita, jotka ovat olleet väkivaltaisia tai pelänneet käyttävänsä väkivaltaa. Myös Latun tutkimuksessa parisuhdeväkivalta nousee esille naisten yleisimpänä väkivallan muotona ja lapsiin kohdistuva väkivalta toiseksi yleisimpänä. Tutkimuksessa naisista 51 % kertoi väkivallasta omaa kumppaniaan kohtaan ja 19 % omaa lastaan kohtaan. (Lattu 2016: 57, 81, 89.)

Pia Keiski (2018: 19, 35, 50–51) on väitöskirjassaan tutkinut naisten perhe- ja parisuhdeväkivaltakäyttäytymistä ja sen vähentämiseen tähtäävien interventioiden vaikutuksia Maria Akatemiassa. Tutkimukseen osallistuneista 134 naisesta 83 % oli käyttänyt fyy-

sistä väkivaltaa lastaan kohtaan ja 73 % kumppaniaan kohtaan. Emotionaalista väkivaltaa oli käyttänyt 68 % naisista lastaan kohtaan ja 86 % kumppaniaan kohtaan. Lisäksi 58 % naisista oli kohdistanut itseensä fyysistä väkivaltaa ja 87 % emotionaalista väkivaltaa. Tulkinat tilastoista ovat aina monimuotoisia ja tilastot tulee nähdä pikemminkin jäävuorenhuippuina, koska ilmi tulleiden tekojen määrä on suhteessa pieni verrattuna todellisuudessa tapahtuneeseen väkivaltaan (Notko & Husso 2019: 14).

4 Toimijuus

4.1 Toimijuuden määritelmä

Toimijuus on monitahoinen ja abstrakti käsite, jota ovat määritelleet lukuisat eri tutkijat ja tieteenalat eri viitekehyksistä (Lattu 2016: 39). Toimijuuden käsitteen juuret ovat sosiaalitieteissä, mutta termi on sittemmin määritelty myös esimerkiksi psykologiassa, sukupuoli tutkimuksessa, antropologiassa ja kasvatustieteissä (Eteläpelto ym. 2013: 46). Suomalaisessa keskustelussa toimijuus on nostettu esille erityisesti monitasoisena, vahvana ja pienenä toimijuutena (Kauppila & Silvonon & Vanhalakka-Ruoho 2015: V). Tässä opinnäytetyössä tulemme lähestymään toimijuutta sosiaalipedagogista viitekehystä soveltaen ja keskitymme toimijuuden vahvistumiseen vaikuttaviin osatekijöihin.

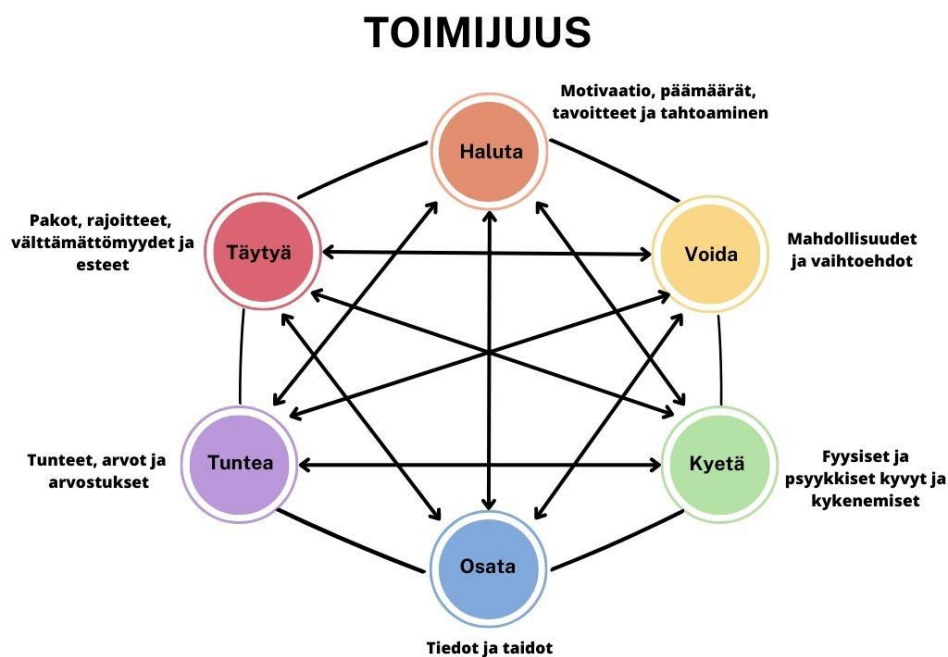
Yleisesti toimijuus voidaan määritellä tahtona, kykynä ja mahdollisuutena tehdä valintoja ja niihin liittyviä tekoja osana omaa elämää. Toiminnan kautta ihminen ilmaisee itseään ja harjoittaa tekemiensä valintojen kautta vapauttaan (Nivala & Ryyänen 2019: 95). Hallamaa (2017: 20–21) määrittelee toimijaksi eli toimijuuden toteuttajaksi henkilön, joka ymmärtää ja osaa arvioida syy-seuraussuhteita sekä kykenee asettamaan itselleen päämääriä, joita pystyy toiminnallaan tavoittelemaan. Teoreettisesti toimijuus edellyttää yksilöltä siis jonkinlaista valintaa oman toimintansa suhteen ja se kuvaa toisaalta myös suhdetta yksilöltä odotetun toiminnan sekä toteutuneen toiminnan välillä (Ronkainen 2006: 531–532).

Vaikka määritelmässä keskitytään lähtökohtaisesti yksilöön, on tärkeää huomioida, että yksilön toimijuudella on kiinteä yhteys sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ulottuvuuden kanssa. Sosiaalipedagogisessa tulkinnassa painotetaan erityisesti ihmisen toiminnan intersubjektivuutta eli ihmisten välisyyttä toiminnassa. Toimijuus ei ole siis yksilön ominaisuus vaan rakentuu aina osana vuorovaikutussuhteita. (Nivala & Ryyänen 2019: 95;

Ronkainen 2006: 531–532.) Yhteiskunnalliset suhteet ja rakenteet asettavat tietyt raamit ihmisen toiminnalle, mutta toimijat itse tulkitsevat, muokkaavat ja muuntavat näitä oman elämänsä mukaan (Silvonen 2015: 12).

4.2 Toimijuuden modaliteetit

Jyrki Jyrkämä (2008) on määritellyt toimijuutta sosiaaligerontologisesta näkökulmasta osana ikäihmisten tutkimusta. Määritelmää on kuitenkin sovellettu vuosien aikana monipuolisesti eri tieteenaloille ja ikäryhmille (ks. esim. Mäntyneva 2019; Romakkaniemi 2010; Kivistö & Hokkanen 2020; Juvonen 2014). Jyrkämä (2008: 195) näkee toimijuuden rakentuvan kuudesta eri modaliteetista, jotka ovat *haluta, voida, täytyä, tuntea, osata ja kyetä*.

Kuvio 1. Toimijuuden modaliteetit (mukaillen Jyrkämä 2008: 195)

Haluta-modaliteetti nähdään modaliteettien hierarkiassa korkeimmalla (Laine 2008: 223). Siihen liittyy motivaatio, päämäärät, tavoitteet ja tahtominen (Jyrkämä 2008: 195). Tähän modaliteettiin voidaan kytkeä toimijuuden yhtenä keskeisimpinä lähtökohtina nähty intentionaalisuus (ks. Bandura 2001: 6; Hallamaa 2017: 21). Se kuvastaa sen kaltaista toiminnan tarkoituksellisuutta, jossa toimija kykenee muotoilemaan tavoitteen, johon hänen toimintansa tähtää (Hallamaa 2017: 21). Toimijalla on esimerkiksi tarpeesta,

toiveesta tai huolesta lähtöisin oleva halu vaikuttaa johonkin tilanteeseen. Halut tai tarpeet, jotka saavat yksilön toimimaan, ovat motiiveja. Motiivi käynnistää toiminnan ja motivaatio on toimintaa ylläpitävä voima, joka saa toimijan jatkamaan vastoinkäymisistä huolimatta toimintaansa. (Hallamaa 2017: 27, 33.) Motivaatiota ohjaa yksilön minäpystyvyyssuskomukset. Ne vaikuttavat ihmisen luottamukseen omiin kykyihinsä ja määrittelevät, millaisia tavoitteita ihminen itselleen asettaa ja kuinka uskoo selviytyvänsä erilaisista tilanteista oman toimijuutensa kautta. (Bandura 1995: 8.)

Voida-modaliteetti pitää sisällään mahdollisuudet ja vaihtoehdot, joita sen hetkinen tilanne ja siinä ilmenevät rakenteet ja tekijät tuottavat (Jyrkämä 2008: 195). Toimijuuden voidaan nähdä rakentuvan ihmisen ulkoisten ja sisäisten mahdollisuuksien vuorovaikutuksessa. Ulkoisia mahdollisuuksia ovat esimerkiksi toimeentulo, erilaiset palvelut tai kulttuuri. Sisäisiin mahdollisuuksiin kuuluvat esimerkiksi temperamentti, elämänhistoria ja synnynnäiset tekijät. (Isola & Kaartinen & Leemann & Lääperi & Schneider & Valtari & Keto-Tokoi 2017: 3.) Mahdollisuuksien puitteissa yksilön on mahdollista toteuttaa itseään ja harjoittaa vapauttaan eli ilmentää omaa autonomisuuttaan (Nivala & Ryytänen 2019: 91).

Autonomia eli itsemääräämisen käsite ymmärretään jokaisen ihmisen moraalisen oikeutena tehdä vapaasti ja kykyjensä mukaan elämäänsä liittyviä valintoja ja päätöksiä sekä toteuttaa niitä (Juvonen 2013a: 331). Jos yksilö ei näe ympärillä olevia mahdollisuuksia, usein myös vapaus tavoitella itselle tärkeitä asioita kaventuu ja minäpystyvyyden tunne sekä kokemus omasta autonomiasta heikkenee (Isola ym. 2017: 55). Autonomisuus ei sulje pois ajatusta toimijuuden vuorovaikutuksellisuudesta, sillä ihminen voi sekä tehdä päätöksiä ja valintoja omaa elämäänsä koskien että tarvita lisäksi muita ihmisiä elämäänsä (Juvonen 2013a: 331–332). Yksilön autonomia ja vapaus ymmärretäänkin sosiaalipedagogiikassa yhteisöllisesti, eli ne toteutuvat suhteessa eri yhteisöihin (Nivala & Ryytänen 2019: 91). Autonomisimmankin yksilön ”täytyy” ja häneen kohdistuu yhteiskunnallista ja sosiaalisten suhteiden tuomaa kontrollia (Juvonen 2013b: 97).

Täytyä-modaliteetti koostuu pakoista, välttämättömyyksistä, esteistä ja rajoituksista (Jyrkämä 2008: 195). Nämä moraaliset, normatiiviset ja sosiaaliset tekijät (Jyrkämä 2008: 195) ilmaisevat sitä, kuinka toimijuus rakentuu suhteessa yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Silvonen 2015: 12). Rakenteelliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat toimijaan, joka käy vuoropuhelua oman toimintansa ja yhteiskunnallisten rakenteiden välillä (Archer 2003: 130–132). Täytyminen voidaan nähdä modaliteettien hierarkiassa alimmaisena, sillä se

ilmaisee heikkoa toimijuutta, jossa ei ole tilaa yksilön valinnoille (Laine 2008: 234), vaan sen sijaan se on lähes pakottavaa välttämättömyyttä (Jyrkämä 2007: 206).

Sosiaalitieteissä nähdään, ettei toimijuus ole jotakin tyhjiössä toteutuvaa, vaan yksilö toteuttaa toimijuuttaan suhteessa todellisuuteen. Erilaiset yhteiskunnalliset, sosiaaliset, aineelliset, taloudelliset ja kulttuuriset tekijät joko voivat rajoittaa ja estää tai edistää ja mahdollistaa toimijuutta. (Eteläpelto & Heiskanen & Collin 2011: 11–12, 18.) Rakenteiden suhde toimijuuteen nähdäänkin voida- ja täytyä-modaliteettien (Jyrkämä 2008: 195) mukaisesti sekä rajoitteena että resurssina (Eteläpelto ym. 2011: 11–12, 18). Erityisesti näissä kahdessa modaliteetissa korostuu ulkopuolisten tekijöiden vaikutus yksilön toimijuuteen (Kivistö & Hokkanen 2020: 47).

Tuntea-modaliteetti taas liittyy vahvasti ihmisen yhteen perusominaisuuksista liittämää, arvioida ja arvottaa kohtaamiinsa asioihin ja tilanteisiin tunteitaan (Jyrkämä 2008: 195). Tunteet vaikuttavat siihen, millaisia päämääriä valitsemme, ja kuinka harkitusti ja sinnikkäästi niitä tavoittelemme (Hallamaa 2017: 33). Tunteet voidaan liittää erityisesti yksilön toimijuuden tunnon rakentumiseen eli kokemukseen mahdollisuudesta vaikuttaa, valita ja toimia elämänsä eri tilanteissa (Juntunen 2020: 7). Toimijuuden tunnon syntyyn voidaan liittää aiemmin käsitellyn minäpystyvyyden lisäksi käsite voimaantuminen, joka muodostuu myönteisten kokemusten ja niiden synnyttämien tunteiden myötä (Nivala & Ryytänen 2019: 198). Voimauttavat kokemukset kuten itsetunnon vahvistuminen ja kokemus itsensä voittamisesta vahvistavat toimijuuden tunteen syntyä. Tällaiset hetket lisäävät yksilön onnistumisen kokemuksia ja tukevat voimavarojen löytymistä (Juntunen 2019: 39, 44). Myös arvojen suhde toimijuuden tuntoon on merkittävä. Hanna-Mari Ikonen (2018: 13) on tutkinut maaseudulla toimivien pienyrittäjänäisten toimijuudentuntoa todeten, että vieraaksi koetut arvot voivat heikentää toimijuuden tuntoa erityisesti silloin, kun yksilö kokee toimivansa vastoin omia arvojaan.

Kyettä-modaliteetti käsittää fyysiset ja psyykkiset kyvyt ja kykenemiset, ruumiillis-mielellisen toimintakyvyn (Jyrkämä 2008: 195). Koska toiminnan tarkoitus on saada aikaan jokin muutos, tulee toimijalla olla riittävä toimintakyky, jonka voimasta hän pystyy vaikuttamaan (Hallamaa 2017: 23). Toimintakyvyt voivat viitata yksilön kokemukseen pystyvyydestään, voimavaroistaan, jaksamisestaan ja innostumisestaan (Mäntyneva 2019: 21). Kykenemiset ovat ympäristöön sidonnaisia siten, että yksilön kyvykkyys toimia vaihtelee ympäristön mukaan (Romakkaniemi 2010: 143).

Osata -modaliteetti viittaa taas kaikkiin niihin tietoihin ja taitoihin sekä pysyviin osaamiin, joita ihminen on elämänsä kautta hankkinut tai tulee hankkimaan (Jyrkämä 2008, 195). Näkyvän osaamisen lisäksi osaaminen pitää sisällään esimerkiksi hiljaista tietoa, jota on vaikea konkretisoida (Spencer & Spencer 1993: 10). Toimija voi edistää tavoitteitaan hyödyntämällä ympärillä olevia olosuhteita, vain mikäli hänellä on riittävästi tietoa seikoista, joista hänen toimintansa on riippuvainen (Hallamaa 2017: 29).

4.3 Toimijuuden yhteys väkivaltaan

Väkivallan määrittelyä koskevassa luvussa olemme tuoneet esille väkivaltaan liitetyn tahallisuuden sekä väkivallan tekijän oman toiminnan fyysisen tai muunlaisen voiman tai vallan käytössä. Näin ollen väkivalta voidaan kytkeä toimijuuteen, sillä väkivallan tekijä tekee vaihtoehtojen puitteissa jossain määrin intentionaalisen valinnan ja siihen liittyvän teon. Väkivaltatilanteissa toimijaksi määritellään yleensä tekijä ja väkivallan kohde toiminnan kohteeksi (Lattu 2016: 40). Kuitenkin väkivallan kokijuuella ja tekijyydellä on usein yhteys, minkä osoittaa myös se, että jokainen Keijun varjo -vertaisryhmään hakeutunut nuori nainen on joutunut kokemaan väkivaltaa elämänsä aikana (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 13). Myös tutkimuksissa on tuotu esille tämänkaltaista uhriskurssia, eli tyttöjen ja naisten tekemää väkivaltaa selitetään reaktiona väkivallan uhrina olemiselle (Lattu 2016: 24; Gjerstad 2010: 82–83).

Latun (2016: 222) naisvankeja koskevan tutkimuksen mukaan yksilöt voivat väkivaltatilanteessa kokea toimijuutensa hyvin eri tavoin. Kokemus omasta toimijuudesta voi olla täysvaltainen, jolloin ihminen kokee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä ja pystyy vastaamaan omista päätöksistään. Toimijuuden tunne voi olla myös puutteellinen ja siihen liittyä ristiriitaisuuksia, jolloin ihminen kokee, ettei pysty täysin vaikuttamaan omaan toimintaansa. Oma toimijuus voidaan myös kokonaan kieltää, mikä tarkoittaa, että oman päätöksenteon mahdollisuus oman toiminnan ohjaamisessa kielletään. Erityisesti puutteellinen toimijuuden tunne ja oman toimijuuden kieltäminen nousevat usein esille naisten väkivallan käyttöä koskevissa tutkimuksissa (Ks. Lattu 2016, Keiski 2018 & Virrolainen 2018).

Myös tekemättä jättäminen on toimintaa (Hallamaa 2017: 24), joten toimijuutta tarvitaan väkivallan käytöstä pidättäytymisessä. Kieltäytyminen jonkin tekemisestä tai päätös olla puuttumatta johonkin on yksilön valitsema ratkaisu ja teko, ja sitä kautta toimintaa (Hallamaa 2017: 24). Ei-tekemisellä ei saada aikaan suoraa muutosta, mutta sen sijaan sillä voi säilyttää jotakin hyvää tai ehkäistä jotakin vahingollista (Hallamaa 2017: 25), kuten henkilön vahingoittumista väkivallan seurauksena.

Modaliteettiteoriaa (Jyrkämä 2008) soveltaen yksilön väkivallan käytön irtaantumisessa voidaan esimerkiksi tarkastella, missä määrin ihmisellä on toimintakykyä (kyetä-modaliteetti), tietoja ja taitoja (osata-modaliteetti) tai motivaatiota (haluta-modaliteetti) väkivaltaisuuteen. Lisäksi voidaan arvioida, miten väkivallan käytöstä pidättäytymiseen vaikuttavat yksilön omat tunteet (tuntea-modaliteetti) sekä mahdollisuudet (voida-modaliteetti) ja rakenteiden ja ympäristön sanelemat rajoitteet (täytyä-modaliteetti). Keijun varjo -toiminnassa vahvistetaan toimijuuteen liittyviä osa-alueita, sillä sen tarkoitus on lisätä tietoa ja ymmärrystä väkivallan vaikutuksista ja ennaltaehkäisystä sekä omasta vastuusta ja vaikuttamismahdollisuuksista (Vuosikertomus 2021: 8).

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tavoite oli tutkia Maria Akatemia ry:n Keijun varjo -vertaisryhmätoiminnan vaikutusta toimijuuden näkökulmasta. Toive toiminnan vaikutukseen liittyvälle tutkimukselle lähti työelämäkumppanimme tarpeesta. Toimijuus on opinnäytetyömme tutkimuksellista osuutta keskeisimmin ohjaava teoria. Valitsimme näkökulmaksi toimijuuden, sillä se on keskeinen elementti väkivallan käytössä ja siitä irtaantumisessa. Useat tutkimukset osoittavat, että heikko toimijuuden tunto on yhteydessä avunhakemiseen, mitä tukee myös se, että monissa ohjauksen ja psykoterapian suuntauksissa toimijuuden kehittämistä pidetään yhtenä auttamisen päätavoitteena (Leiman 2015: 77).

Toiminnan vaikutuksen kannalta onkin tärkeää tietää, millä tavoin tietynlainen toiminta vaikuttaa osallistujien kokemukseen omasta toimijuudestaan. Tietoa toiminnan vaikutuksesta tarvitaan, jotta pystytään osoittamaan toiminnan tarkoitusta ja toimivuutta sekä kehittämään toimintaa yhä paremmaksi. Tarkoituksena oli tutkia, miten osallistujat kokevat toimijuutensa suhteessa väkivallan käytöstä pidättäytymiseen. Tarkastelemme osallistujien toimijuuden kokemuksia vertaisryhmäprosessin jälkeen. Sen pohjalta muodostamme johtopäätöksiä toiminnan vaikutuksesta. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten osallistujat kuvaavat toimijuuttaan ryhmäprosessin jälkeen?
2. Miten osallistujien toimijuus on yhteydessä väkivallan käytöstä pidättäytymiseen?

Tutkimuskysymyksessä on tuotu esille toimijuuden ja väkivallan käytöstä pidättäytymisen yhteys, sillä Keijun varjo -toiminta tähtää nimenomaan väkivallan kierteen katkaisuun ja väkivallan käytön ennaltaehkäisyyn ja näin ollen myös aineiston kysymykset kartoittavat tähän tavoitteeseen liittyviä teemoja.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimuksen menetelmiä ja periaatteita noudattaen. Kyseinen menetelmä voidaan nähdä eräänlaisena kattokäsitteenä erilaisille metodologisille lähestymistavoille ja menetelmille ja sitä on mahdollista käyttää sekä laajassa että kapeassa merkityksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018: Johdanto.) Laadullisella tutkimuksella tavoitellaan ymmärrystä tutkimuksessa tarkasteltavasta ilmiöstä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta (Juuti & Puusa 2020: Johdanto). Lisäksi tutkimus pyrkii ilmiöiden kuvaamiseen, syvälliseen ymmärtämiseen ja mielekkään tulkinnan antamiseen (Tuomi & Sarajärvi 2017: luku 3.4).

Laadullinen tutkimus kohdistuu painottamaan enemmän aineiston laatua kuin määrää ja tutkimusperustana toimii ihmisten subjektiivisten kokemusten ja näkemysten tarkastelu (Tuomi & Sarajärvi 2018: luku 7; Juuti & Puusa 2020: Osa 2). Laadullisella tutkimuksella pyritään tuottamaan rikasta ja yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Juuti & Puusa 2020: Johdanto, Osa 2). Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia nuorten naisten subjektiivisia kokemuksia toimijuudestaan, minkä takia kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä vastaa parhaiten tutkimuksemme tavoitteita.

5.3 PVISS©-lomakkeet

Opinnäytetyössämme käytimme aineistona Maria Akatemian PVISS©-itsearviointilomakkeiden avoimiin kysymyksiin vuonna 2021 tulleita vastauksia. PVISS© (Prevention of violence and increasing self-knowledge scale) -lomake sisältää sekä suljettuja, että avoimia kysymyksiä. Suljetuista kysymyksistä yhteensä 74 on itsetuntemusta mittaavia, kuusi väkivallan kokemista mittaavia ja kahdeksan väkivaltakäyttäytymistä mittaavia väittämiä. Näitä suljettuja väittämiä osallistujat arvioivat viidellä erilaisella järjestysasteikon vaihtoehdolla. Näiden lisäksi 1. lomakkeessa on viisi suljettua kysymystä, jotka kartoittavat osallistujien taustatietoja, kuten ikää, sukupuolta ja lasten määrää. (Keiski 2018: 40.)

Tutkimuksen ollessa laadullinen emme kuitenkaan keskittyneet kyselylomakkeiden suljettuihin kysymyksiin, vaan keskityimme lomakkeiden avoimien kysymysten vastauksiin. Lomakkeiden avoimet kysymykset kartoittivat osallistujien kokemuksia väkivallan kohteena ja tekijänä olemisesta, kokemuksia Keijun varjo -vertaisryhmätyöskentelyn vaikutuksesta itseän sekä ajatuksia ja palautetta työskentelystä. Kyselyn avokysymysten vastaustila oli rajoittamaton, mikä loi vastaajille mahdollisuuden vastata kysymyksiin haluamallaan laajuudella. Lomakkeisiin vastaajat ovat Keijun varjo -ryhmäinterventioihin osallistuneita nuoria naisia ryhmän eri vaiheissa: alussa, lopussa ja seurantavaiheessa eli muutama kuukausi ryhmän päättymisen jälkeen.

Täytettyjä PVISS-lomakkeita oli yhteensä 63, joista 32 ryhmän alussa (1. lomake), 21 ryhmän lopussa (2. lomake) ja 10 ryhmän seurantavaiheessa (3. lomake). Haimme ja saimme tutkimusluvan Maria akatemialta kaikille vuoden 2021 lomakkeille, mutta lopullisen analyysin edetessä päädyimme käyttämään vain ryhmän lopussa (2. lomake) ja ryhmän seurantavaiheessa täytettyjä lomakkeita (3. lomake). 2. ja 3. lomakkeet olivat keskenään samanlaiset ja sisälsivät samat kysymykset. Tutkimuskysymyksemme kannalta oleellisia olivat seuraavien kysymysten vastaukset:

1. Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?
2. Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?
3. Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi
4. Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/ on jatkunut?

Jätimme pois kysymykset, jotka liittyivät väkivallan kohteena olemiseen ja väkivallan tekemiseen, sillä ne eivät kartoittaneet osallistujien ryhmän jälkeistä toimijuutta, vaan osallistujien aikaisempia elämäkokemuksia. Lisäksi jätimme pois Maria Akatemian toimintaan ja työskentelyprosessiin liittyvät palautekysymykset, sillä näihin tulleet vastaukset eivät tuottaneet tutkimuskysymyksen kannalta oleellista tietoa. Rajasimme myös 1. lomakkeen kokonaan ulkopuolelle, sillä se ei samoista syistä palvellut opinnäytetyötämme. Sen tuottama tieto ei myöskään tuottanut yhteneväistä tai verrattavissa olevaa tietoa suhteessa 2. ja 3. lomakkeiden vastauksiin.

Päädyimme valmiin aineiston käyttämiseen, sillä Keijun varjo kerää jo monipuolisesti tietoa toimintaansa liittyen asiakkailtaan, joten on hyödyllistä analysoida jo olemassa olevaa, heidän keräämäänsä dataa ja tuottaa tietoa sen pohjalta. Kyselylomaketta ei ole

tehty julkiseen käyttöön, vaan sitä käytetään ainoastaan ryhmänohjaajan johdolla, minkä vuoksi lomake ei ole opinnäytetyömme liitteenä. Toive aineiston hyödyntämisestä tuli yhteistyökumppanilta. Lisäksi aiheen sensitiivinen luonne vaikutti päätökseemme käyttää valmista aineistoa.

5.4 Aineiston teoriaohjaava sisällönanalyysi

Itsearviointilomakkeiden avoimista vastauksista saatu laadullinen aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä hyödyntäen. Sisällönanalyysin avulla pyritään kuvaamaan kerätyn aineiston sisältöä sanallisesti. Menetelmän avulla on mahdollista analysoida mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettuja dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2017: luku 4.4.1), joten menetelmä sopii opinnäytetyömme aineistona toimivien kyselylomakkeiden avoimien kysymysten analysointiin.

Analyysimenetelmän avulla pyritään luomaan aineiston pohjalta selkeä, tiivistetty ja informatiivinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, hajottamalla se aluksi osiin, käsitteellistämällä ja kokoamalla uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. Toiminnan tavoitteena on luoda selkeyttä aineistoon ja mahdollistaa johtopäätösten tekeminen tutkittavasta ilmiöstä. Analyysi perustuu tutkijan tulkintaan ja päättelyyn, jossa tutkittavasta aineistosta pyritään muodostamaan käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Juuti & Puusa 2020: luku 9.) Sisällönanalyysia voidaan pitää siis melko väljänä metodisena viitekehystenä, jonka ansiosta aineistoa on mahdollista tarkastella monipuolisesti (Tuomi & Sarajärvi 2017: luku 4).

Käytämme tutkimuksemme analysointimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Teoriaohjaavassa analyysissä aineistossa analyysiyksiköt nousevat aineistosta, mutta itse päättelyä ja ajattelua ohjaa aikaisempi teoria, malli tai auktoriteetti, jota sovelletaan uuden aineiston analysointiin (Tuomi & Sarajärvi 2017: luku 4.4.5). Jyrkämän (2008) toimijuuden modaliteetit toimivat analyysimme taustalla ja ohjaavat aineistosta nousevien havaintojen laadulliseen tutkimukseen kuuluvaa luokittelua, teemoittelua ja tyypittelyä kohti johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2017: luku 4.1). Modaliteettimallin hyödyntäminen auttaa ilmentämään toimijuuden moniulotteisuutta ja rajaamaan aineiston tarkastelua. Lisäksi esiymmärrystä tutkimuksen aineiston analyysiin luovat sekä tutkimuskysymykset, että myös aiemman tutkimustiedon pohjalta muodostettu ymmärrys toimijuudesta.

Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysissä pyritään tarkastelemaan kokonaisuutta ja tämä tapahtuu aineistoa pelkistämällä ja selkeyttämällä. Aineisto pyritään järjestämään

tiiviseen muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2017: 4.4.2.) Analyysi toteutetaan kolmen vaiheen kautta, joita ovat alkuperäisenaineiston pelkistäminen (reduointi), ryhmittely (klusterointi) sekä teoreettisten käsitteiden luominen (abstrahointi) (Tuomi & Sarajärvi 2017: 4.4.3).

Tässä opinnäytetyössä aloitimme analyysin ja aineiston pelkistämisen perehtymällä aineistoon huolellisesti lukemalla ja käymällä sen läpi useita kertoja. Aluksi lähdimme kartoittamaan, mitkä lomakkeiden kysymyksistä vastaavat tutkimusongelmaamme ja miten eri vastaukset ilmensivät suhdetta toimijuuteen. Päädyimme tämän myötä karsimaan tarkastelusta ne lomakkeiden kysymykset, jotka eivät liittyneet tutkimuskysymykseemme ja tämän myötä lopulliseksi tarkastelun kohteeksi valikoitui osa 2. ja 3. lomakkeiden avoimista kysymyksistä. Aineisto koostui ainoastaan kysymysten vastauksista, eli vastauksia ei voitu yksilöidä tiettyyn osallistujaan tai verrata tietyn osallistujan vastauksia keskenään.

Kysymysten karsimisen jälkeen lähdimme kartoittamaan jäljelle jääneestä aineistosta toimijuutta kuvaavia ilmaisuja. Kävimme yksi kysymys kerrallaan läpi vastauksia ja jaotelimme jokaisen kysymyksen vastauksista nousevia elementtejä erikseen toimijuuden modaliteettien mukaisesti. Teoriaohjaavassa analyysissä luokitteluun kategoriat määräytyvät aiemman tiedon perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2017: 4.4.4). Opinnäytetyössämme analyysinrunkona toimi Jyrkämän (2008) modaliteettiteoria ja rungon yläluokiksi määräytyivät modaliteetit haluta, voida, täytyä, tuntee, osata ja kyetä. Poimimme jokaisen kysymyksen kohdalla modaliteetteja kuvaavia alkuperäisilmauksia ja taulukoimme nämä erilliselle tiedostolle. Tämän tehtyämme aloitimme aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn ja tarkastelimme kysymys kerrallaan, mitä teemoja ja yhteneväisyyksiä kunkin modaliteetin vastauksissa nousi esille ja kirjasimme nämä ylös kunkin modaliteetin kohdalle. Tämän jälkeen lähdimme tarkastelemaan laajemmin, millaisia yhteneväisyyksiä eri kysymysten samoilla modaliteeteilla on ja muodostimme modaliteettien mukaiset teemat, joiden alaluokat muodostuivat näistä yhteneväisyyksistä. Suoritimme siis teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisen abstrahoinnin eli liitimme empiirisen aineiston analyysiamme ohjaaviin modaliteetteihin. (Tuomi & Sarajärvi 2017: 4.4.5.) Alla olevassa taulukossa on kuvattu aineiston analyysiä.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä haluta-modaliteetin mukaan.

Modaliteetti (Yläluokka)	Alkuperäisilmaus	Pelkistys	Alaluokka
Haluta ”Halu muutokseen”	<p><i>”Kuuntelen itseäni enemmän, syvemmin ja arvostavammin.”</i></p> <p><i>”Yritän huomata paremmin mitkä asiat johtavat väkivaltaiseen käytökseen.”</i></p> <p><i>”Ehdottomasti haluan oppia pois väkivaltaisuudesta.”</i></p> <p><i>”Olen hyväksynyt tämän [väkivallan] olevan osa itseäni, josta en yritä päästä eroon vaan yritän muuttaa sen muotoa johonkin rakentavampaan”</i></p> <p><i>”Kuuntelen itseäni enemmän, syvemmin ja arvostavammin”</i></p> <p><i>”Nyt otan aikaa itselleni ja odotan terapiaa”</i></p> <p><i>”Pystyn ohjaajaan toimintaani vahingollisen käyttäytymisen ja ajattelamisen sijaan toisenlaisiin tulkintoihin, päätelmiin ja toimintaan”</i></p> <p><i>”Kirjoitan omia havaintoja ylös itseltäni ja pyrin ryhmän tehtävien avulla tutkiskelemaan itseäni ja toimintaani”</i></p>	<p>Omien tunteiden & tarpeiden tunnistaminen ja sanoittaminen</p> <p>Itsensä kuunteleminen</p> <p>Tunnesäätelytaidot</p> <p>Halu oppia keinoja välttää väkivaltaa</p> <p>Halu ymmärtää syitä väkivallan taustalla</p> <p>Halu huolehtia itsestä</p> <p>Halu saada ulkopuolista tukea</p> <p>Konkreettinen tekeminen</p>	<p>Intentionaalisuus</p> <p>Motivaatio: oppia itsestä, välttää väkivallan käyttöä, jatkaa työskentelyä</p>

Taulukossa modaliteetista edetään alkuperäisilmauksen ja siitä tehdyn pelkistyksen kautta alaluokkaan. Alaluokka määrittelee tarkemmin kyseisen modaliteetin konkreettista osallistujien toimijuuteen vaikuttavaa tekijää.

6 Tulokset

6.1 Halu muutokseen

Haluta-modaliteetin mukaisia vastauksia oli yhteensä 34. Niistä 21 oli tullut kysymykseen ”Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?”. Vastauksista viisi oli sekä ”Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?” että ”Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?” -kysymyksissä. Kysymykseen ”Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?” oli kolme haluta-modaliteetin mukaista vastausta.

Vastauksissa nousi esille osallistujien halu muutokseen, joka voidaan jakaa motivaatioon oppia itsestään, motivaatioon välttää väkivallan käyttöä ja motivaatioon jatkaa työskentelyä. Vastaukset ilmaisivat ennen kaikkea intentionaalisuutta eli osallistujat kuvasivat vastauksissaan tavoitteita ja päämääriä, joihin pyrkivät. Osallistujat toivat esille haluavansa tunnistaa omia tunteitaan ja tarpeitaan, kuunnella itseään sekä vahvistaa omia tunteidensäätelytaitoja. Vastaukset kuvasivat siis kokonaisvaltaisesti osallistujien motivaatiota eli halua ja tarvetta oppia itsestä lisää esimerkiksi erilaisia työskentelymetodeja kuten itsereflektointia tai ryhmässä käytettyjä tehtäviä hyödyntäen.

Pyrin syventämään omaa itsetuntemustani itsereflektoinnin avulla ja kasvattaa vastuunottoa itsestä ja muista. (Lomake 2: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/ on jatkunut?)

Yritän kuunnella itseäni ja jaksamista. Pyydän apua ajoissa. Yritän olla kantamatta huolta kaikesta. (Lomake 3: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/ on jatkunut?)

Vastauksissa tuli esille motivaatio välttää väkivallan käyttöä. Osallistujat kertoivat halusta oppia keinoja välttää väkivallan käyttöä sekä halusta ymmärtää syitä väkivallan käytön taustalla. Väkipalalta käsitteenä oli monella osallistujalla laajentunut ja sen myötä myös halu ja pyrkimys välttää väkivaltaa kasvanut. Väkivallan käyttö on koettu jo aikaisemmin vääränä, mutta ryhmän jälkeen osallistujien motivaatio ja halu välttää väkivallan käyttöä korostui.

Ehdottomasti haluan oppia pois väkivaltaisuudesta. (Lomake 2: miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Yritän huomioida tunteitani ja ajatuksiani enemmän ja huomata paremmin mitkä asiat johtavat väkivaltaiseen käytökseen (Lomake 3: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/ on jatkunut?)

Vastauksissa korostui motivaatio jatkaa työskentelyä myös ryhmäprosessin jälkeen. Osallistujat kuvasivat tavoitteitaan huolehtia itsestään, ottaa vastaan ammattiapua sekä työskennellä konkreettisia keinoja, kuten kirjoittamista ja lukemista hyödyntäen. Näiden keinojen avulla koettiin halua kasvattaa tietoisuutta ja sitä kautta vähentää omaa haitallista käyttäytymistä ja stressiä.

Haluan myös tulevaisuudessa kirjoittaa ajatuksiani ja tuntemuksiani ylös kuten olen ryhmän aikana tehnyt. Haluan pysähtyä tuntemuksieni ja ajatusteni ääreen entistä enemmän. (Lomake 2: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/ on jatkunut?)

Jatkan terapiaa uudet 10 vkoa, kertaamalla jokaisen teeman/materiaalit itsenäisesti. Yritän jatkaa työskentelyä jokapäiväisessä elämässä ja etsiä itselleni myös jatko "kontaktin", missä pääsen ajatuksiani purkamaan. (Lomake 2: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/ on jatkunut?)

Vastaukset ilmaisivat ennen kaikkea intentionaalisuutta eli osallistujat kuvasivat vastauksissaan tavoitteita ja päämääriä, joihin pyrkivät.

6.2 Mahdollisuuksien tiedostaminen

Voida-modaliteetin mukaisia vastauksia oli yhteensä 20, joista yhdeksän vastausta oli kysymyksessä ”Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?” Voida-modaliteettiin sopivia vastauksia kysymykseen ”Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut” oli viisi ja kysymyksessä ”Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?” vastauksia oli neljä. ”Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?” -kysymyksessä modaliteettiin sopivia vastauksia oli kaksi.

Vastauksissa tuli esille kuvauksia ulkoisista ja sisäisistä mahdollisuuksista liittyen väkivallan käytöstä pidättäytymiseen. Ulkoisina mahdollisuuksina vastauksista nousi esille ammattiapu, vertaistuki, ulkoiset työkalut ja ulkoiset tilannetekijät. Nämä ulkoiset tekijät tukivat osallistujia tekemään valinnan väkivallattomuudesta ja linkittyivät erityisesti vuorovaikutukseen ja dialogisuuteen muiden ihmisten kanssa. Ulkopuolisina auttajatahoina nousi esille muun muassa erilaiset terapia- ja psykologipalvelut sekä tuki lastensuojelusta.

Lisäksi tunneryhmässä syntyneet oivallukset sekä saatu vertaistuki loivat vastausten perusteella osallistujille mahdollisuuksia pohtia myös omassa elämässä olevia yhtymäkohtia väkivaltaan ja sen käyttöön. Vastaajat toivat esille huomaavansa nykyisin her-

kemmin erilaiset ulkoisten tekijöiden luomat vaihtoehdot ja mahdollisuudet, joiden puitteissa pystyvät tekemään valinnan välttää väkivaltaista käytöstä. Osallistujat siis toivat esille alkaneensa näkemään ja hyödyntävänsä erilaisia ulkoisia mahdollisuuksia, kuten päiväkirjan kirjoittamista ja kirjallisuuden lukemista lisätäkseen tietoutta itsestään, mutta myös purkaakseen negatiivisia tunteita rakentavammalla tavalla.

Käyn psykologilla ja tulen saamaan tukea myös lastensuojelusta (Lomake 3: Kysymys: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?)

Olen kuitenkin pystynyt työskentelyn kautta miettimään paremmin niitä asioita, jotka vaikuttavat siihen, miten toimin tänä päivänä. Myös muiden kasvutarinat antoivat perspektiiviä ja pohdinta niiden ympärillä on auttanut paikantamaan asioita myös omassa lapsuudessa, jotka ovat saattaneet vaikuttaa itseeni. (Lomake 2: kysymys: Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?)

Vastauksissa esiin tulleet sisäiset mahdollisuudet liittyivät osallistujien mahdollisuuteen vaikuttaa omaan käytökseensä, itsetuntemuksen vahvistumiseen, tilannetekijöiden tiedostamiseen sekä ennakointiin. Väkivaltaa ei enää koettu täysin itsestä riippumattomana, vaan asiana, jonka suhteen yksilöllä on valta hallita omaa käyttäytymistään.

Tiedostan myös, että väkivalta ei vain itsestään tapahdu tai ole täysin hallitsematonta, vaikka se tuntuisikin siltä, vaan pystyn itse vaikuttamaan siihen. (Lomake 2: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Tunnen itseäni aiempaa paremmin siltä osin, miten omat ajatukseni ja toimintani vaikuttavat olotiloihin, ja tiedostan, millaiset aiheet ja tekijät minun arjessani vaikuttavat tunnesäätelyyni horjuttavasti. Ymmärrän itseäni entistä paremmin myös siitä näkökulmasta, miten pystyn tukemaan omaa tunnesäätelyäni arjessa ja tunteiden käsittelyn horjuessa. (Lomake 3: Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?)

Ulkoiset ja sisäiset mahdollisuudet olivat kuvauksissa osittain päällekkäisiä, sillä osallistujat kuvasivat ulkoisten ja sisäisten mahdollisuuksien vuorovaikutuksellisuutta ja yhteyttä. Esiin nousi esimerkiksi työskentelyn ja vertaistuen (ulkoinen mahdollisuus) vaikutus omaan ajatteluun (sisäinen mahdollisuus) ja omien käytettävissä olevien keinojen (sisäinen mahdollisuus) vaikutus erilaisiin tilanteisiin (ulkoinen mahdollisuus).

Olen onnistunut katkaisemaan tilanteet, joissa menetän tunteideni ja itseni hallinnan ja näin ollen välttänyt ikäviä konflikteja ja tilanteita. (Lomake 2: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessi lopussa/jälkeen?)

Huomaan paremmin tilanteet jotka voisivat eskaloitua huutamiseen. (Lomake 3: kysymys: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyn lopussa/jälkeen?)

Osallistajat kuvasivat väkivallan tuntuvan hallittavammalta ja kertovat itsetuntemuksen myötä saaneen ymmärrystä siihen, miten itsellä on mahdollisuus vaikuttaa omiin tunteisiin ja tunnereaktioihin myös vaikeissa hetkissä. Oman toiminnan päämäärät tiedostettiin paremmin ja erityisesti ennakkoinnin tärkeys korostui osallistujien vastauksissa.

6.3 Tunteiden reflektointi

Tuntea-modaliteetin mukaisia vastauksia oli yhteensä 40, joista 16 vastausta oli kysymyksessä ”Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?” Vastauksista 10 oli kysymyksessä ”Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?” ja kahdeksan vastausta kysymyksessä ”Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?” Kysymyksessä ”Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?” oli kuusi vastausta.

Vastauksissa esille nousi omien tunteiden reflektointi liittyen väkivallan käyttöön. Osallistajat kuvasivat itseen kohdistuvien myönteisten tunteiden kuten armollisuuden, lempeyden, rohkeuden ja arvostuksen tunteiden kasvamista ja sen myötä itseluottamuksen ja itsehillinnän lisääntymistä. Myönteisten tunteiden avulla on pyritty tasapainottamaan vaikeita tunnekokemuksia.

Olen oppinut olemaan lempeämpi ja arvostavampi itseäni kohtaan. En ole käyttänyt väkivaltaa kertaakaan ryhmän aikana. (2. lomake: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?)

Pyrin tulemaan entistä enemmän tietoiseksi tunteistani sekä toimimaan näiden vastaisesti silloin, kun tunteen kehottama toiminta ei ole hyödyllistä. (3. lomake: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?)

Olen ohjannut huomiotani rohkeasti, itseäni ymmärtävästi ja ylpeästäkin siihen, miten juuri minä koen ja käsittelen asioiden herättämiä tunteita. Olen pyrkinyt keskittymään arjessa ja itseydessäni siihen, missä olen hyvä ja mistä pidän itsessäni ja millaisissa tilanteissa ja oloiloissa olen omassa elementissäni. Näistä asioista olen pyrkinyt rakentamaan vastapainoa ja tasapainoa vaihteluksi niille hetkille ja kokemuksille, joissa korostuu itsenä olemiseni vaikeus ja tunnesäätelyn hankaluus. (3. lomake: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?)

Vastauksissa tuli esille omien negatiivisten tunteiden tiedostaminen ja niiden vaikutus omaan käyttäytymiseen. Esimerkiksi häpeä ja syyllisyys näkyivät vaikeutena pyytää apua.

Tunnistan itsessäni häpeän tunteita, jolloin kynnys tuntuu korkealta pyytää apua vaikeisiin asioihin (2. lomake: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Kuitenkin osallistujat kuvasivat myös sekä negatiivisten tunteiden hälvenemistä, että niiden merkitystä ajatteluun väkivaltaisuudesta. Vastauksissa kuvattiin luottamuksen kasvamista negatiivisten tunteiden, kuten raivon hallintaan. Negatiivisia tunteita ei koettu enää niin hallitsevina, kuin aikaisemmin.

Vihan tunne on kadonnut oikeastaan kokonaan (3. lomake: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?)

Samat asiat, jotka prosessin alussa aiheuttivat pohjatonta huolta aina tuskastumiseen asti eivät tunnu enää yhtä suurilta ainakaan yhtä usein. (2. lomake: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?)

Erilaiset myönteiset ja negatiiviset tunteet sekä niiden tiedostaminen olivat merkittävässä roolissa oman toiminnan ohjauksessa ja väkivaltaan liittyvien ajatusten käsittelyssä.

6.4 Tietoisuuden lisääntyminen

Osata-modaliteetin mukaisia vastauksia oli yhteensä 53. ”Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?” -kysymyksessä osata-modaliteetin mukaisia vastauksia oli 17 ja ”Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?” -kysymyksessä osata-modaliteetin mukaisia vastauksia oli 16. Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?” -kysymyksessä vastauksia oli kuusi.

Osaamisen modaliteetti heijastui vastauksissa osallistujien tietoisuuden lisääntymisenä niin itsestä, omasta toiminnasta kuin myös väkivallasta ja sen eri ulottuvuuksista. Osallistujat kuvasivat erityisesti omaan itsetuntemukseen liittyvien tietojen ja taitojen vahvistuneen. Itsetuntemus liittyi erityisesti osallistujien tunteisiin ja tunnesäätelyyn vahvistumiseen sekä väkivaltaisuuden taustalla olevien syiden ja niiden vaikutusten ymmärtämiseen. Osallistujat toivat esille ymmärtävänsä, tunnistavansa ja osaavansa sanoittaa tunteitaan ja tarpeitaan paremmin.

Olen ymmärtänyt ensisijaisen tunteen merkityksen. Olen oppinut olemaan armollisempi itseäni kohtaan. Olen hieman oppinut tunteideni ja tarpeideni sanoittamisesta (2. lomake: Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?)

Ymmärrän paremmin, kuinka syvällä väkivaltaisuuteen itsellä johtavat tekijät kuten mustasukkaisuus ja hylätyksitulemisen pelko ovat (3. lomake: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Vastauksissa heijastui myös osallistujien toiminnassa näkyviä muutoksia opitun tiedon myötä. Osallistujat kuvasivat kokevansa oman itsesäätelyn vahvistuneen, oppineensa sanoittamaan väkivallan taustalla olevia syitä sekä tiedostamaan omia tarpeita ja niiden merkitystä. Esimerkiksi aggressiivisen käytöksen koettiin vähentyneen, kun syyt sen takana olivat selkeytyneet ja kyky purkaa pahaa oloa oli kasvanut. Myös motivaatio oman osaamisen kehittämisen jatkamiseen näkyi vastauksissa.

Olen oppinut paremmin tunnistamaan omia rajoja ja pitämään niistä kiinni. (3. lomake: Millaisia muutoksia olet huomannut työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?)

Osaan myös sanoittaa esimerkiksi tarpeitani jo ennen kuin mitään riitaa on tullut. Pystyn kertomaan kumppanilleni, miksi olen käyttäytynyt huonosti häntä kohtaan, koska ymmärrän mistä se kumpuaa. (2. lomake: Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi?)

Vastauksissa korostui väkivaltaan liittyvän tiedon lisääntyminen. Tietoisuus väkivallasta ja sen eri ulottuvuuksista oli kasvanut ryhmän myötä. Osallistujat toivat esille ymmärtäneensä, kuinka moninaista väkivalta voi olla ja millaisia syitä sen taustalla saattaa vaikuttaa. Väkivalta käsitteenä oli saanut laajemman merkityksen.

Minulla on nyt parempi ymmärrys väkivallan syistä ja niistä tekijöistä, jotka väkivaltaiseen toimintaan ajavat. (Lomake 2: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Että väkivaltaiseen käytökseen on joku syy eikä se ole halu satuttaa muita. (Lomake 3: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Vastauksissa nousi esille siis itsetuntemukseen liittyvää osaamisen lisääntymistä, omaan toimintaan liittyvää osaamisen lisääntymistä sekä väkivaltaan liittyvän tiedon vahvistumista.

6.5 Kyky toimia

Kyeta-modaliteetin mukaisia vastauksia oli yhteensä 26 ja niistä 18 oli tullut kysymykseen ”Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?” Kysymykseen ”Miten työskentely on vaikuttanut itsetuntemukseesi” tuli neljä vastausta ja ”Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?” kolme vastausta. Kysymykseen ”Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?” oli tullut yksi vastaus.

Vastauksissa korostui erityisesti osallistujien kokemus toimintakyvyn vahvistumisesta ja sen myötä kyvystä toimia rakentavammin väkivaltatilanteissa. Vastauksissa toimintakyvyn vahvistuminen ilmeni voimavarojen vahvistumisena, kykynä vaikuttaa omaan toimintaan ja hallita omia tunteita sekä tunnesäätelyä myös haastavissa tilanteissa.

Koen että minulla on paremmat voimavarat toimia arjessa. (Lomake 2: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?)

Pystyn ohjaamaan toimintaani vahingollisen käyttäytymisen ja ajattelemisen sijaan toisenlaisiin tulkintoihin, päätelmiin ja toimintaan. (Lomake 3: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Lisäksi erilaisten fyysisten harjoitteiden tekeminen nähtiin eräänä toimintakykyä ylläpitävänä keinona.

Läsnäoloharjoituksin, meditoimalla, liikkumalla säännöllisesti. Karsin elämästä kuormittavat tekijät. (Lomake 3: Miten itsetuntemustyöskentelysi jatkuu/on jatkunut?)

Toimintakyvyn puute väkivaltatilanteissa ilmeni kyvyttömyytenä vastustaa impulsseja ja toimia väkivallattomasti. Aineistosta nousi myös esille, ettei väkivallan päämääränä ole saada toista kärsimään tai alistetuksi, vaan koettiin kyse olevan kyvyttömyydestä säädellä tilannetta rakentavalla tavalla. Lisäksi voimavarojen puute itsestä huolehtimiseen vaikutti toimintakykyyn heikentävästi.

- - impulssit kuitenkin toisinaan niin mahdottoman suuria, että jos ei toimi ennakkoon, on keinot vähissä silloin, kun väkivalta on päällä. (Lomake 3: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Vointini on huonontunut niin en ole jaksanut panostaa itseeni (Lomake 2: Millaisia muutoksia olet huomannut itsessäsi työskentelyprosessin lopussa/jälkeen?)

Fyysiset ja psyykkiset toimintakyvyt heijastuivat siihen, kuinka hallittavana omat vaikutusmahdollisuudet näyttäytyivät suhteessa väkivallan käyttöön.

6.6 Täytyä

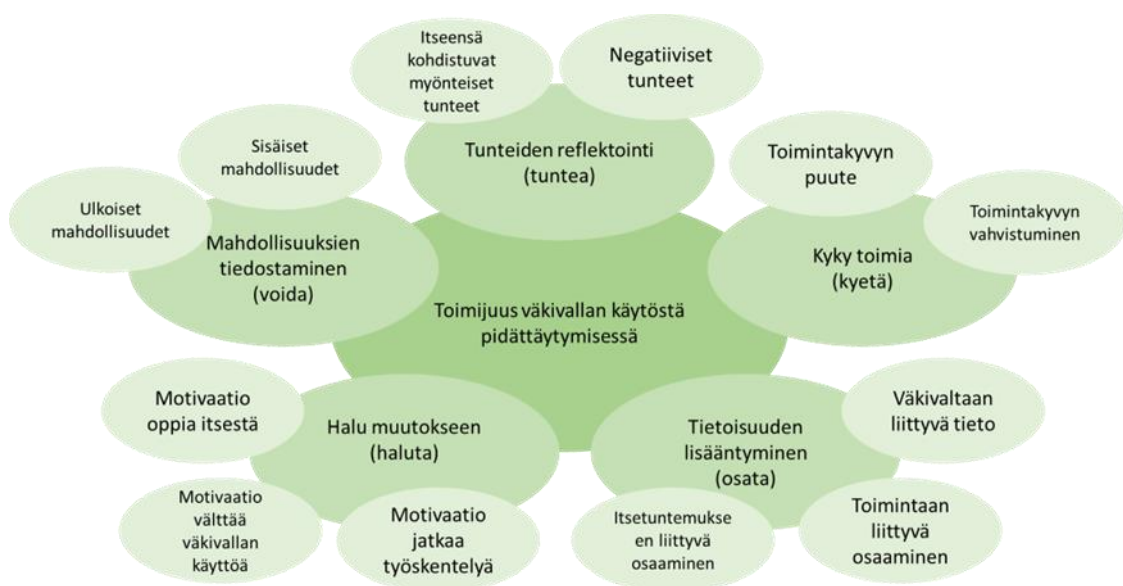
Täytyä-modaliteetin mukaisia vastauksia oli yksi ja se tuli kysymykseen ”Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?” Vastaus kuvastaa ainoana väkivallan käytöstä pidättäytymistä ulkoisen normin, moraalien tai sosiaalisen tekijän edellyttämänä.

Ymmärrän ettei sitä [väkivaltaa] missään vaiheessa saa käyttää vaikka kuinka lähtis laukkaamaan ajatus. (Lomake 3: Miten ajattelusi väkivaltaisuudesta on muuttunut?)

Vastauksissa ei suoraan noussut esille, että osallistujat kokisivat juurikaan täytymistä suhteessa väkivallan käytöstä pidättäytymiseen. Voidaan kuitenkin ajatella, että normatiiviset ja moraaliset käsitykset väkivallasta heijastuvat muihinkin vastauksiin epäsuorasti.

7 Johtopäätökset

Saatujen tulosten perusteella Keijun varjo -vertaisryhmätoiminta näyttöytyy vaikuttavana toimintana toimijuuden lisäämiseksi, sillä osallistujat kuvasivat toimijuuttaan suhteessa väkivallan käytöstä pidättäytymiseen vahvistuneena ja muuttuneena. Osallistujien toimijuus ilmeni monimuotoisena ja limittäisenä. Vastauksissa erilaiset toimijuuden elementit olivat vahvasti liitännäisiä toisiinsa samalla tavoin kuin modaliteettien eri osat alueet ovat vuorovaikutuksellisia ja toisiinsa vahvasti kytkeytyviä (Jyrkämä 2008: 195). Alla esitetty kuvio kuvastaa, mistä Keijun varjo -ryhmään osallistuneiden naisten toimijuus koostuu ryhmän jälkeen suhteessa väkivallan käytöstä pidättäytymiseen. Kuviossa on tuotu esille tuntea, kyetä, osata, haluta ja voida-modaliteetteihin peilaten löytämämme tulokset ja ilmennetään näiden modaliteettien yhteyttä. Kuviossa ei ole täytyä-modaliteettia, sillä osallistujat eivät kokeneet vastauksissa sitä merkittävänä toimijuuden vaikuttavana tekijänä.

Kuvio 2. Toimijuuden muodostumiseen vaikuttavat elementit vertaisryhmässä

Keijun varjo -toiminnan ollessa vapaaehtoista (Toimintasuunnitelma 2022: 7) voidaan olettaa, että osallistujilla on ollut oma halu lähteä mukaan ryhmään pidättäytyäkseen väkivallasta sekä saadaakseen keinoja väkivaltaan liittyvien tekijöiden käsittelyyn. Halu voidaan nähdä modaliteettiteorian mukaan toimijuuden hierarkiassa korkeimmalla (Laine 2008: 223), ja siihen liittykin toimijuuden kannalta keskeisimpänä nähty intentionaalisuus. Intentionaalisuus, eli tavoitteellisuus viittaa toimijan tulevaisuuteen suuntautuviin aikomuksiin, suunnitelmallisuuteen omasta toiminnastaan sekä omaan motivoituneisuuteen ja vapauteen valita toiminnan tavoite (Bandura 2001: 6; Hokkanen 2012: 136). Osallistajat ovat siis toimineet intentionaalisesti jo ryhmään hakeutuaan, mutta ryhmän jälkeen he kuvasivat yhä vahvempaa pyrkimystä kohti väkivallattomampaa toimijuutta.

Osallistujien tavoitteellisuus ilmeni erityisesti motivaationa oppia itsestä, motivaationa välttää väkivallan käyttöä ja motivaationa jatkaa työskentelyä. Yleisesti yksilön motivaation vahvuuteen vaikuttavat merkittävästi minäpystyvyyssuskomukset, eli yksilön uskomukset omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa. Ne voivat olla joko toimintaa haittaavia tai edistäviä, ja vertaisryhmänkin myötä heränneet myönteiset tunteet itseä kohtaan vahvistavat minäpystyvyyttä ja synnyttävät voimaantumista. (Nivala & Rynnänen 2019: 198.) Bandura näkee minäpystyvyyssuskomuksien olevan yksi tärkeimmistä toimijuuden edellytyksistä (Vanhalakka-Ruoho 2015: 43–44).

Osallistujilla on ollut jo alun perin halu vaikuttaa omaan tilanteeseensa, joten he eivät juurikaan perustelleet toimijuuttaan täytymisellä väkivallasta pidättäytymisen suhteen. Tämänkaltaisten ulkoisten pakkojen sijaan he kuvaavat omia valintojaan toimijuutensa edellytyksinä. Tämä kertoo Keijun varjo -vertaisryhmätoiminnan vaikutuksesta sen, etteivät osallistajat ole kokeneet ryhmän painostavan ja pakottavan väkivallattomuuteen, vaan ryhmä on toiminut tukena oman toimijuuden vahvistumisessa. Kuitenkin se, miten väkivaltaa tuomitaan laissa (Rikoslaki 39/1889) ja arvotetaan moraalisesti yhteiskunnassa, voi vaikuttaa kaiken sen taustalla, miksi vertaisryhmään on hakeuduttu ja miksi väkivallasta pidättäytymiseen etsitään keinoja. Rakenteelliset ja kulttuuriset käsitykset väkivallasta ohjaavat osallistujien toimintaa varmasti osittain myös tiedostamatta ja niiden vaikutuksesta omaa toimijuutta halutaan suunnata väkivallattomuuteen.

Osallistajat kuvasivat erityisesti lisääntyneitä tietoja ja taitojaan, joilla on merkitystä väkivallasta pidättäytymisen kannalta. Osaamisen lisääntyminen korostui toimijuuden kuvauksissa muiden yli, eli Keijun varjo -vertaisryhmillä on ollut erityinen vaikutus tiedon ja taitojen antajana. Osaamisen vahvistuminen linkittyi eritoten itsetuntemukseen, omaan toimintaan vaikuttaviin tekijöihin ja väkivallan moninaisuuteen liittyvien tietojen

ja taitojen vahvistumiseen. Osaamisen kehittymisen myötä ihmisen on mahdollista suunnata omaa käyttäytymistään kohti tavoitteitaan (Hallamaa 2017: 29), jolloin myös osaamisen kasvulla on ollut tärkeä merkitys osallistujien toimijuuden vahvistumiselle.

Ryhmässä opitut tiedot ja taidot itsestä ja omaan toimintaan liittyvistä seikoista tukivat esimerkiksi osallistujien toimintakykyä ja auttoivat osallistujia hahmottamaan omia valinnan mahdollisuuksia myös haastavissa ja ennen herkästi väkivaltaan johtaneissa tilanteissa. Lisäksi osallistujat kuvasivat osaavansa tunnistaa ja sanoittaa esimerkiksi omia tarpeitaan, tunteitaan ja toimintansa syitä, jolloin myös osallistujien itsesääätelykeinot ja tämän myötä myös vaikuttaminen omaan käytökseen väkivaltatilanteissa oli muuttunut. Osallistujien tietoisuuden sekä taitojen kehittyminen loi siis pohjaa, jonka päälle osallistujien toimijuus alkoi vahvistua.

Vertaisryhmäprosessin lopussa osaamisen kasvun lisäksi myös tunteiden merkitys toimijuuteen nousi erityisen vahvasti esille. Osallistujat olivat ryhmän lopussa kokeneet myönteisten tunteiden kasvamista ja lisääntymistä. Negatiivisten tunteiden merkitys tiedostettiin paremmin ja negatiiviset tunteet olivat myös hallittavampia. Keijun varjo -ryhmän toiminta perustuu tunne- ja itsetuntemustyöskentelyyn (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 11, 16), ja vastaukset osoittavatkin, että työskentelyllä on ollut vaikutusta osallistujien tunteiden reflektointiin. Sitä kautta osallistujien toimijuus suhteessa väkivaltaasta pidättäytymiseen on kasvanut ja väkivalta koettiin hallittavampana. Tunteiden merkitys toimijuuteen on merkittävä, sillä tunteet vaikuttavat siihen, millaisia päämääriä ihminen valitsee ja miten hän toimii eri tilanteissa (Hallamaa 2017: 33; Juntunen 2020: 7). Lisäksi ihmisen käsitys itsestään ja omista voimavaroistaan vaikuttaa merkittävästi muun muassa odotuksiin, joita hänellä on tulevaisuudestaan ja mahdollisuuksista vaikuttaa sekä siihen, kuinka hän arvioi omaa ympäristöään (Siitonen 1999: 130, 145–146).

Osallistujat kuvasivat muutoksia toimijuudessaan myös toimintakyvyn muutoksien kautta. Osallistujat toivat esille sekä omaan fyysiseen, että psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavia seikkoja, jotka mahdollistavat heille kykyä toimia ja tehdä muutoksia omiin ajatus- ja toimintamalleihin erityisesti työskentelyprosessin jälkeen. Toimijalla on oltava riittävä toimintakyky, jonka voimasta hän pystyy vaikuttamaan (Hallamaa 2017: 23). Ryhmä vaikuttikin lisäävän osallistujien vaikutusmahdollisuuksia lisääntyneen toimintakyvyn myötä.

Keijun varjo -ryhmä perustuu vertaisuuteen, vuorovaikutuksen vahvistamiseen ja dialogiseen työskentelyyn (Keijun varjo -ryhmänohjaajan opas: 11). Toimijuuden katsotaankin rakentuvan aina suhteessa muihin ihmisiin (Nivala & Ryyänen 2019: 95). Osallistujat kuvasivat toimijuuteensa vaikuttavina ulkoisina mahdollisuuksina erityisesti muita ihmisiä. Vuorovaikutuksen myötä osallistujat kuvasivat syntyneen mahdollisuuksia huomata ja hyödyntää erilaisia väkivaltaisuuteen liittyviä tekijöitä, joiden puitteissa heidän oli mahdollista toteuttaa itseään ja harjoittaa vapauttaan eli ilmentää omaa autonomisuuttaan.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia vertaisryhmätoimintaan osallistuneiden naisten kokemuksia toimijuudestaan ja muodostaa sen pohjalta johtopäätöksiä Keijun varjo -toiminnan vaikutuksesta. Halusimme selvittää, miten osallistujat kuvaavat vertaisryhmäprosessin jälkeen toimijuuttaan ja miten osallistujien toimijuus on yhteydessä väkivallan käytöstä pidättäytymiseen. Idea opinnäytetyöllemme lähti alun perin kiinnostuksestamme naisten tekemää väkivaltaa kohtaan, sillä oma havaintomme entuudestaan oli, että usein väkivalta näkyy mediassa siten, että mies on tekijänä. Koimme, että esimerkiksi perheväkivallasta puhuttaessa oletetaan automaattisesti tekijän olevan mies. Pohdimme, miksei naisen tekemästä väkivallasta juurikaan puhuta. Näkemyksemme oli, että naisten tekemää väkivaltaa saatetaan väheksyä, eikä sitä ehkä nähdä niin haavoittavana ja haitallisena.

Sosiaalialalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että myös nainen on kykenevä tekemään väkivaltaa sekä ammattilaisena ymmärtää sen syitä ja keinoja tukea asiakasta väkivallasta irtaantumisessa. Halusimmekin ravistella omia ja yleisiä ennakkoluuloja ja perehtyä siihen, millainen väkivallan ilmiö on tekijän ollessa nainen ja millaista apua naisille väkivallan tekijöinä on tarjolla. Tätä kautta löysimme työelämäkumppanimme Maria Akatemian keijun varjo -toiminnan.

Lähtiessämme tutkimaan tarkemmin naisten tekemän väkivallan ilmiötä havaitsimme toimijuuden käsitteen nousevan usein esille. Työelämäkumppanimme oli tuonut esille kiinnostuksensa toiminnan vaikuttavuuteen liittyvälle tutkimukselle, ja he myös kokivat osallistujien toimijuuteen keskittyvän lähestymistavan hyvänä. Näin toimijuudesta syntyi opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys. Toimijuus käsitteenä osoittautui hyvin laajaksi ja jopa haasteelliseksi, ja mietimme pitkään, miten saamme hahmoteltua toimi-

juutta pienempiin osa-alueisiin aineiston käsittelyä varten. Päädyimme käyttämään viitekehystenä Jyrki Jyrkämän (2008) toimijuuden modaliteettiteoriaa, sillä sen avulla saimme selkeästi jaoteltua toimijuuden kuuteen eri osa-alueeseen. Se auttoi meitä myös valmiin aineiston analysoinnissa ja tuottamaan tietoa nimenomaan toiminnan vaikuttavuudesta.

Opinnäytetyön aikana kohtasimme muitakin haasteita aineiston ja tutkimuksemme tarkoituksen selkeyttämisessä ja yhteensovittamisessa. Pohdimme vielä pitkällä prosessin aikana, onko työ laadullinen vai määrällinen ja olisiko valmis aineisto vaihdettava haastatteluihin. Olimme hetken aikaa hukassa sen suhteen, mitä haluamme ja pystymme tutkimaan lomakkeiden puitteissa. Koimme kuitenkin, että opinnäytetyön tekijöinä meillä oli todella vankka keskinäinen yhteistyö ja pystyimme pala palalta ratkomaan yhdessä eteemme tulleet haasteet. Prosessin aikana olleet ohjauseminaarit selkeyttivät myös ajatuksiamme ja ohjasivat oikeaan suuntaan. Sitä kautta prosessi oli hyvin opettavainen myös ongelmanratkaisutaitojen ja oman loogisen ajattelun kehittymisen suhteen.

Toimimme opinnäytetyössämme hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, eli noudatimme kaikissa opinnäytetyön vaiheissa yleistä huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta, kunnioitimme muiden tutkijoiden työtä sekä haimme tutkimusta varten tarvittavan tutkimusluvan Maria Akatemialta (Varantola & Launis & Helin & Spoof & Jäppinen 2013: 6–7). Huomioimme eettiset periaatteet jokaisessa prosessin vaiheessa, eli kunnioitimme tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Toteutimme opinnäytetyömme aiheuttamatta haittaa, vahinkoja tai riskejä tutkimuksen kohteena oleville naisille, yhteistyökumppanillemme tai muille tutkimukseemme liittyville henkilöille tai yhteisöille. (Kohonen & Kuula-Luumi & Spoof 2019: 7.)

Kunnioitimme ja noudatimme osallistujien vapaaehtoisuutta ja suostumusta, eli käytimme tutkimusaineistona ainoastaan niiden PVISS©-kyselylomakkeiden vastauksia, joissa lomakkeen täyttäjät olivat antaneet suostumuksensa käyttää vastauksia tutkimuskäytössä. Vastaajia ei kuitenkaan erikseen tiedotettu vastausten käyttämisestä nimenomaan tässä opinnäytetyössä, jolloin heillä ei ole ollut mahdollisuutta kieltää vastauksensa käyttämistä kyseiseen tutkimukseen. Tutkimuksen kohteena ovat naiset ovat kuitenkin oikeutettuja saamaan tietoa tutkimuksen sisällöstä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta sekä tutkimuksen tavoitteista ja osallistumisen vaikutuksista myös jälkikäteen (Kohonen ym. 2019: 8–9).

Opinnäytetyömme toimintaympäristö koski ennaltaehkäisevää väkivaltatyötä ja tutkimuskohteenamme oli naisia, jotka käyttävät väkivaltaa tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa. Aihe ja tutkimuskohde olivat siis sensitiiviseksi luokiteltavia. Sensitiivisyys viittaa aiheisiin ja kokemuksiin, jotka ovat haavoittavia tai voivat aiheuttaa häpeää, kuten väkivalta ja traumat (Kallinen & Pirskanen & Rautio: 2015: 16). Sensitiivisiä aiheita ovat usein moraalisesti latautuneet ja yhteiskunnallisesti jännittyneet kysymykset (Kainulainen & Honkatukia 2021: 116). Pyrimme tiedostamaan ja refleктоimaan aktiivisesti aineiston herättämiä tunteita ja ajatuksia, jotta pystyimme tarkastelemaan ja analysoimaan aineistoa mahdollisimman objektiivisesti ja neutraalisti. On kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että me opinnäytetyön tekijöinä toimimme tulkitsoijoina ja analysoimme vastauksia modaliteetteihin yhdistellen omasta positioistamme ja omasta ymmärryksestämme käsin, jolloin tarkastelu ei koskaan voi olla täysin neutraalia ja objektiivista. Kuitenkin objektiivisuutta ja sitä kautta tutkimuksen luotettavuutta on lisännyt se, että aineisto on ollut anonyymia emmekä ole voineet yhdistää tiettyyn vastaukseen osallistujan taustatietoja tai tämän muita vastauksia.

Käytimme valmista aineistoa, josta etsimme ja tulkitsimme toimijuuteen liittyviä vastauksia modaliteettiteoriaa hyödyntäen. PVISS©-kyselylomakkeet olivat anonyymeja eivätkä ne sisältäneet henkilötietoja. Otimme kuitenkin huomioon mahdollisuuden, että avoimissa vastauskentissä voi olla yksityiskohtaisia vastauksia, jotka voivat olla tunnistettavia ja henkilöön yksilöitäviä. Tunnistettavia vastauksia ei aineistossa ollut, mutta tarvittaessa olisimme huomioineet yksityisyyden suoja koskevat seikat. Emme keränneet henkilötietorekisteriä. (Kohonen ym. 2019: 11–13.)

Valmiin aineiston käyttö oli perusteltua, jotta jo kerätty, olemassa oleva tieto tulisi käyttöön ja hyödynnettäväksi. Valmis aineisto kuitenkin osoittautui meille opinnäytetyön tekijöinä myös eräänlaiseksi haasteeksi, sillä se ohjasi pitkälti tutkimuskysymysten muotoilua. Opinnäytetyöprosessin aikana tutkimuskysymykset muuttuivatkin useaan kertaan, jotta saimme lopulta tutkimuskysymykset ja lomakkeisiin tulleet vastaukset kohtaamaan. Eräs ajatuksemme oli alussa kartoittaa toimijuudessa tapahtunutta muutosta ryhmän eri vaiheissa vertailemalla lomakkeiden vastauksia, mutta se osoittautui aineiston muotoilun vuoksi luotettavuuden kannalta mahdottomaksi. Esimerkiksi lomakkeiden kysymysten asettelu väkivallan käyttöön liittyen eri vaiheiden lomakkeissa ei tuonut niinkään esiin muutosta, vaan kartoitti enemmänkin yleisesti aiempia kokemuksia väkivallasta ja sen käytöstä. Eräs jatkotutkimusehdotus toimijuuden ja toiminnan vaikutuksen tutkimisen kannalta voisikin olla se, miten Keijun varjo -toimintaan osallistuneet kuvaavat tiettyjä tämänhetkiseen elämäänsä liittyviä asioita eri vaiheissa ryhmää. Tämän

voisi toteuttaa esimerkiksi rajaten kysymykset koskemaan tiettyä ajanjaksoa kuten muutamaa viimeisintä viikkoa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa Keijun varjo -ryhmän vaikutuksesta toimijuuden kokemuksiin. Tutkimuksen luotettavuutta onkin hyvä myös tarkastella siitä näkökulmasta, että aineistossa olleet kysymykset eivät suoraan koskeneet toimijuutta, eli osallistujat eivät tienneet vastanneensa toimijuuteen liittyen. Sen sijaan me toimimme tulkitsijoina siinä, miltä vastaukset näyttävät toimijuuden viitekehuksesta käsin. Lisäksi aineistossa kysymykset johdattelivat osallistujia pohtimaan tapahtunutta muutosta, jolloin vastauksissa luonnollisesti korostuu vahvistunut toimijuus.

Kokonaisvaltaisempaa kuvaa ryhmän vaikutuksesta osallistujien toimijuuteen olisi voinut saada kartoittamalla lisäksi haasteita, joita osallistujat ryhmän jälkeen vielä kokevat tai asioita, joihin osallistujat olisivat halunneet muutosta, mutta eivät saaneet. Nämä teemat ovatkin myös mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia. Lisäksi opinnäytetyötämme voi hyödyntää laajemmin Keijun varjo -toiminnan kehittämistyössä. Opinnäytetyömme ei tarjoa kaikista käytännönläheisintä tietoa, mutta tulosten pohjalta on esimerkiksi mahdollista suunnitella ryhmien sisältöjä. Opinnäytetyötä voi myös käyttää muussa ennaltaehkäisevän väkivaltatyön kehittämisessä, sillä opinnäytetyö tarjoaa toimijuuden osa-alueet, jotka ovat oleellisia väkivallan käytöstä pidättäytymisessä. Lisäksi opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää naisten tekemän väkivaltaan liittyvän tietoisuuden lisäämisessä.

Lähteet

Archer, Margaret 2003. Structure, Agency and the Internal Conversation. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Bandura, Albert 1995. Self-efficacy in changing societies. Cambridge: Cambridge University Press.

Bandura, Albert 2001. Social Cognitive Theory: An Agentic perspective. Annual Review of Psychology Vol.52:1–26. E-journal.

Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietämäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola Reetta 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/2020. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 15.9.2022.

Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija (toim.). Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Helsinki: Kansanvalistusseura & Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. 11–32.

Eteläpelto, Anneli & Vähäsantanen, Katja & Hökkä, Päivi & Paloniemi, Susanna. 2013. What is agency? Conceptualizing professional agency at work. Educational Research Review Vol10. 45–65. Oxford: Elsevier.

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 2011. Annettu Istanbulissa 11.5.2011. Council of Europe Treaty Series - No. 210. <<https://rm.coe.int/1680462532>>. Viitattu 17.11.2022.

European Institute for Gender Equality. What is gender-based violence? <<https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>>. Viitattu 7.5.2023.

Gjerstad, Eevastiina 2010. Huomioita tyttöjen väkivallasta. Teoksessa Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina (toim.). Sukupuoli ja väkivalta. Helsinki: Non Fighting Generation ry. 79–110.

Hallamaa, Jaana 2017. Yhdessä toimimisen etiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Hearn, Jeff 1998. The Violences of Men. How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women. London: Sage Publications Ltd.

Hietämäki, Johanna & Kaipainen, Saana & Seppälä, Terhi & Ewalds, Helena 2020. Nollalinjan puhelinpalvelu auttaa lähisuhdeväkivaltaa kokevia. Tulokset, arviointi ja suositukset. Raportti 10/2020. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140623/URN_ISBN_978-952-343-545-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 7.5.2023.

HUS 2020. HUSin seksuaaliväkivallan uhrien Seri-tukikeskuksessa jo yli tuhat ensikäyntiä. Uutinen. <<https://www.hus.fi/ajankohtaista/husin-seksuaalivakivallan-uhrien-seri-tukikeskuksessa-jo-yli-tuhat-ensikayntia>>. Viitattu 7.5.2023.

Husso, Marita 2003. Parisuhdeväkivalta: lyötyjen aika ja tila. Väitöskirja. Tampere: Vastapaino.

Ikonen, Hanna-Mari 2018. "Sitä palkintoo ei ehkä koskaan tule": Toimijuuden tunnustus ja maaseudun naisryttäjä. *Sociologia* 2018, 55 (2). 115–129. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104052/Sit%c3%a4_palkintoo_ei_ehk%c3%a4_koskaan_tule_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 19.9.2022.

Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 21.11.2022.

Juntunen, Anna 2020. Nuoret ja elävä toimijuuden tunto elämänsä käännepöydissä. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti* 28 (1). 20-41 <<https://doi.org/10.30668/janus.70093>>. Viitattu 18.9.2022.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Juvonen, Tarja 2013a. Nuorten aikuisten autonomisen toimijuuden jännitteinen rakentuminen ammatillisen etsivän työn kontekstissa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.). *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino. 299–356.

Juvonen, Tarja 2013b. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja* 116. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/sosiaalisesti_kontrolloitu.pdf>. Viitattu 23.4.2023.

Juvonen, Tarja 2014. Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen osana nuorten aikuisten toimijuutta. *Nuorisotutkimus* 3/2014. <<https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/3/kulttuur.pdf>>. Viitattu 19.11.2022.

Jyrkämä, Jyrki 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehyykseksi. *Gerontologia* 4/2008. 190–203.

Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2021. Tutkijan eettinen vastuu sensitiivisessä tutkimushaastattelussa. Teoksessa Nieminen, Kati & Lähteenmäki, Noora (toim.). *Empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki: Gaudeamus. 115–383.

Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2015. Sensitiivinen tutkimus. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United press global.

Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2015. Toimijuus näkökulmana ohjaukseen. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2015 (Toim.). Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf>. Viitattu 19.9.2022.

Keijun varjon -ryhmäohjaajan opas. Keijun varjo -hanke. Loisto Setlementti ry:n Espoon ja Helsingin Tyttöjen Talot ©. Helsinki: Maria Akatemia ry <https://naisenvakivalta.fi/wp-content/uploads/2021/11/keijun_varjo_sahkoiseen_kayttoon.pdf>. Viitattu 2.3.2022.

Keiski, Pia 2018. Perheväkivaltaa käyttäneen naisen minuuksien realistinen synteesi perheväkivaltakäyttäytymisen vähenemiseen tähtäävän intervention vaikutuksista. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103386/978-952-03-0693-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 26.9.2022.

Kivistö, Mari & Hokkanen, Liisa 2020. Valtavirtateknologioita itsenäisesti käyttävien vammaisten henkilöiden eriytyvät toimijuudet sähköisten vammaispalveluiden käyttäjinä. Finnish Journal of EHealth and EWelfare, 12 (1). 44-56. <<https://doi.org/10.23996/fjhw.86948>>. Viitattu 19.11.2022.

Kohonen, Iina & Kuula-Luumi, Arja & Spoof, Sanna-Kaisa 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf>. Viitattu 22.11.2022.

Kommeri Hanna & Laine, Emma 2023. Vertaisryhmän ohjaaminen. Koulutus UMMA2-hankkeen mentoreille 12.1.2023. PowerPoint-diat. Maria Akatemia ry.

Korkmaz, Sibel & Överlien, Carolina & Lagerlöf Hélène 2020. Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence. Nordic Social Work Research 12 (4). 536–551. <<https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908>>. Viitattu 20.9.2022.

Korkmaz, Sibel 2021. Youth Intimate Partner Violence in Sweden. Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships. Department of social work. Stockholm: Stockholm University. <<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1538821/FULLTEXT01.pdf>>. Viitattu 20.9.2022.

Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael 2005. World Report on Violence and Health. Geneva: World Health Organization. Suom. Eila Salomaa. Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. Terveystieteiden tutkimuskeskus ry. <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9529608993_fin.pdf?sequence=6>. Viitattu 15.9.2022.

Laine, Terhi 2008. Sosiaaliohjaus ja asiakkaan subjektiarvosija diakonialaitoksissa. Janus vol 16 (3). 228–244. <<https://journal.fi/janus/article/view/50478/15265>>. Viitattu 30.11.2022.

Lattu, Emmi 2008. Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 168–192.

Lattu, Emmi 2016. Naisten tekemä väkivalta. Väitöskirja. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99101/978-952-03-0138-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 15.9.2022.

Leiman, Mikael 2015. Dialoginen ohjaus. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonnen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2015 (Toim.). Toimijuus, ohjaus ja elämäntietä. Itä-Suomen yliopisto. 57–68. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf>. Viitattu 19.11.2022.

Lidman, Satu 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus. 169–171.

Mäntymäki, Tiina 2015. Johdanto. Teoksessa Mäntymäki, Tiina (toim.) Uhri, demoni vai harhainen hullu? Väkivaltainen nainen populaarikulttuurissa. Vaasa: Vaasan yliopisto. 1–13. <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7694/isbn_978-952-476-583-1.pdf?sequence=1>. Viitattu 17.11.2022.

Mäntyneva Päivi 2019. Toimijuuden vahvistumisen edellytykset kuntouttavassa työtömminnässä. Sosiaalipedagoginen Aikakausikirja. Vuosikirja 2019, vol. 20. 11–36. <<https://doi.org/10.30675/sa.70243>>. Viitattu 19.11.2022.

Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2017 (toim.). Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 19–35.

Nivala, Elina & Ryyänänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Notko, Marianne & Husso, Marita 2019. Lähisuhdeväkivalta ilmiönä. Teoksessa Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita 2019 (toim.). Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. EP-RAS-hankkeen arviointi. Raportti 13/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 13–16. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138462/URN_ISBN_978-952-343-369-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 6.12.2022.

October, Martta & Laitinen, Hanna-Leena 2022. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Ohjaus 10/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144538/OHJ2022_010_09062022.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. Viitattu 26.9.2022.

Pereda, Noemí & Greco, Ana M. & Díaz-Faes, Diego A. & Eisner, Manuel & Ribeaud, Denis 2022. Early Childhood Predictors of Teen Dating Violence Involvement at Age 17. *Journal of Youth and Adolescence* 51. 2219–2234. <<https://doi.org/10.1007/s10964-022-01664-8>>. Viitattu 21.9.2022.

Perheentupa, Britt-Marie 2010. Teoksessa Marjo-Riitta Karhunen (toim.). Tietoisuuden tie alkurakkauteen. Väkipalalta on ehkäistävissä. Maria Akatemia ry. Julkaisu nro 1. Helsinki: Yliopistopaino.

Perheentupa, Britt-Marie 2020. Ihmisyyden käsikirjoitusfilosofia eli IFK. Toimintasuunnitelma 2022. Maria Akatemia ry. Liite 1. 16.

Rikoslaki 39/1889. Annettu Helsingissä 19.12.1889 <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>>. Viitattu 20.4.2023.

Romakkaniemi, Marjo 2010. Toimijuus masennuksen sosiaalisuutta jäsentämässä. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti vol. 18 (2) 2010. 137–152. <<https://journal.fi/janus/article/view/50558>>. Viitattu 19.11.2022.

Ronkainen, Suvi 2006. Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa Lohiniva-Kerkelä, Mirva (toim.). Väkipalalta - seuraamukset ja haavoittuvuus. Helsinki: Talentum. 531–532.

Ronkainen, Suvi 2017. Mitä on väkipalalta? Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2017 (toim.). Sukupuolistunut väkipalalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 19–35.

Ruuskanen, Elina 2020. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15. Oikeusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162499/OM_2020_15_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 7.5.2023.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto. <<http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>>. Viitattu 6.12.2022.

Silvonen, Jussi 2015. Toiminta ja suhteet – neljä fragmenttia toimijuudesta. Teoksessa Kauppila, Päivi Annika & Silvonen, Jussi & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2015 (Toim.). Toimijuus, ohjaus ja elämäntietä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf> Viitattu 19.9.2022.

Spencer Jr, Lyle M. & Spencer, Signe M. 1993. Competence at work: Models for superior performance. New York: John Wiley & Sons.

Stanko, Elizabeth A. 2003. Introduction: conceptualising the meanings of violence. Teoksessa Stanko, Elizabeth A. (toim.). The Meanings of Violence. London: Routledge. 1–13.

STM – Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen. vastualueet. <<https://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta>>. Viitattu 26.9.2022.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>>. Viitattu 20.4.2023.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto 2021a. <https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__rpk/stat-fin_rpk_pxt_13gq.px/table/tableViewLayout1/>. Viitattu 30.11.2022.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto 2021b. <https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__rpk/stat-fin_rpk_pxt_13rf.px/table/tableViewLayout1/>. Viitattu 30.11.2022

Tanskanen, Maiju & Aaltonen, Mikko 2022. Social correlates of specialized versus versatile offending patterns in intimate partner violence: A register-based study in Finland. *Journal of Criminal Justice*. Volume 81. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047235222000411>>. Viitattu 7.5.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b. Väkivallan muodot. <<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot>>. Viitattu 17.9.2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022a. Turvaktipalvelut 2021. Turvakotien asiakasmäärät laskivat toista vuotta peräkkäin. Tilastoraportti 20/2022. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144491/Koko%20paketti%20Tilastoraportti%20Turvaktipalvelut%202021%20p%c3%a4iv.liite%205.pdf?sequence=5&isAllowed=y>>. Viitattu 7.5.2023.

Toimintasuunnitelma 2022. Maria Akatemia ry. Hyväksytty Maria Akatemian hallituksessa 20.9.2021.

Tomaszewska, Paulina & Schuster, Isabell 2021. Prevalence of teen dating violence in Europe: A systematic review of studies since 2010. *Child & Adolescent Development*. 11-37. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/cad.20437>>. Viitattu 20.9.2022.

Tukea sinulle. naisenvakivalta.fi. Maria Akatemia ry. <<https://naisenvakivalta.fi/keijunvarjo/tukea-sinulle/>>. Viitattu 26.9.2022.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2014. Toimijuus elämänkulussa – ohjaustyön perusta? *Aikuiskasvatus*, 34(3). 192–201. <<https://doi.org/10.33336/aik.94099>>. Viitattu 10.11.2022.

Varantola, Krista & Launis, Veikko & Helin, Markku & Spoof, Sanna Kaisa & Jäppinen, Sanna 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Viitattu 20.4.2023.

Virolainen, Vera 2018. Naisvankien tarinoita väkivallasta. Uhidiskurssia moninaistavat pienet kertomukset ja vivahteikas toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018). 5–6. 495–505. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137207/YP1805-6_Virolainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 19.9.2022.

Vuosikertomus 2021. Maria Akatemia ry. Käsitelty Maria Akatemian hallituksen kokouksessa 16.3.2022.